

דברי תורה

מאת

ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ראש השנה

*

שבת שובה

*

יום כיפור

שנת תשע"ה לפ"ק

*

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך וויזן

גליון תתי"ט

נתנרב ע"י ידידנו
הרוצה בעולם שמו
אשר הוויל זהב מכיסו להוצאת הקונטרס לזכות את הרבים

להשיג אצל
מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.
Brooklyn N.Y. 11211
718.388.1751.#117

דברי תורה

לפני תקיעת שופר תשעי"ה לפ"ק

יתקרבון למיהך באור פניו דקוצ"ה וכו' ע"כ. ואם כי דדברים הללו גניזין רזין עילאין, מכל מקום יש צוה ענין גם לאנשים פשוטים כמונו, להיות גם לנו חלק בהאישור של העם היודעי תרועה.

*

הנה אנו עומדים ציוס המשפט, אשר כל באי עולם עוברין לפניו היום כבני מרון, לדון על מעשי כל השנה שעברה, וגם לקצוב קצבה על כל עניני האדם ורכיו על השנה הבאה עלינו לטובה, לו ולזרעו ולבני ביתו, עמם חיותו מי יחיה, ואיזה סוג חיים יהיה לו, צריאות, פרנסה, הרחבת הדעת, מי ישלו ומי יתסר וכו'. מי יאמר זכיתי לצי, כל אחד יודעי נגעי עצמו איך עבר עליו השנה, ואם עומד מוכן שיוכל לגשת בלב שקט למשפט לפני ה' ציוס הגדול הזה. אמנם הקצ"ה הוא רחוס וחנון ואין לנו השגה בגדול חסדו

ע"ה חלקים בתרועה ה' בקול שופר (מהלים מז-1). במדרש (ויק"ר כט-סג) בשעה שהקצ"ה יושב ועולה על כסא דין, צדין הוא עולה, מאי טעמא עלה 'חלקים' בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקצ"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים דכתיב 'הו"ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם ע"כ. יש להצין צמה גדול כח השופר שיכולין צוה לרעות את צוראם בתרועה, לעמוד מכסא דין לרחמים.

ובזוה"ק (ח"ג רלא:): איתא, אשרי העם יודעי תרועה, ה' באור פניך יהלכון (מהלים פט-טז), לא כתיב שומעי או תוקעי תרועה אלא יודעי תרועה, בגין חכימין דדיירין באורא דארעא קדישא אינון ידעי תרועה, רזא דתרועה כמה דכתיב (מהלים צ-ט) תרועם בשצט צרזל, מאן עמא כישראל דידעין רזין עילאין דמאריהון למיעל קמיה ולאחקשרא ציה, וכל אינון דידעי רזא דתרועה

אמרין (פסחים פה:) דאפילו מחינה של
ברזל אינה מפסקת צין ישראל לאזיזה
שבשמים ע"כ.

ויש לומר דמהאי טעמא איתא
בגמרא (שם) דרש רבי שמלאי
לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה
ואחר כך יתפלל, מנא לן, מנשה,
דכתיב (דברים ג-כג) ואתחנן אל ה'
בעת ההיא, וכתיב ה' אלקים אתה
החילות וגו', וכתיב בתריה אעברה נא
ואראה את הארץ הטובה וגו' ע"ש.
והיינו כי שערי תפלה לפעמים ננעלין,
אבל שיוכל לעלות שבחו של מקום
השירות ותשבחות שערי שמים פתוחים
תמיד, ועל כן מתחלה יסדר שבחו של
מקום, כמו שתיקנו לומר פסוקי
דזמרה ופיוטים, לסלק המחילה של
ברזל, ואחר כך כשהשערים נפתחו
יבנס גם תפלתו. וכן קידרו חז"ל את
תפלת שמונה עשרה, שהשגשג ברכות
הראשונות הם שבחו של מקום, ושז
באים התפלות. וכן באמירת סליחות
מקדימין תחלה פסוקים רבים בשבחו
של מקום. ועל כן ציקש דוד המלך
בחנוכת בית המקדש, ופנית אל תפלת
עבדך ואל תחנתו ה' אלקי, לשמוע
'אל הרנה ואל התפלה', אשר עבדך
מתפלל לפניך (מלכים א ח-כח), והיינו
שקודם יפנה ה' לשמוע 'אל הרנה',
אשר על זה נפתחים תמיד שערי
שמים, ושז ישמע ויפנה גם 'אל
התפלה'. ולכן צימים אלו מרצים ביתר

ית"ש, אנו מלאי עון ואתה מלא
רחמים, וכמו שפירש הרה"ק בעל
קדושת לוי זי"ע (הוצא בספרן של מדיקים
דף יב), כמה גדול כבר כל קומת
האדם, אמות אחדות, וגם כאשר הוא
מלא עון, אינו גדול כל כך. אבל
לעומת זה הקב"ה אין סוף, סובב כל
עלמין וממלא כל עלמין, ולגדולתו אין
חקר, וכאשר הוא כולו ממולא
ברחמים, הרי החסד שלו עד אין
שיעור. וכאשר האדם שואל ומתחנן
לפני ה' שיכפר לו על מעשיו,
רחמנותו עלינו הוא עד אין לשער,
ועל רחמין הרצים אנו צטוחים, שיקבל
אותנו, וירחם עלינו כרחם אב על
בנים.

אך כל זה הוא אם יש צדינו
להתקרב לפני המלך, ולעמוד
לפניו ולבקש רחמים, אבל כאשר יש
מסכים המצדילים צינינו לצין אצינו
שבשמים, הלא אי אפשר לנו להתקרב
ולשאל רחמים מלפניו, והרי אמרו
חז"ל (ברכות לב:) מיום שחרב בית
המקדש ננעלו שערי תפלה שנאמר
(איכה ג-ט) גם כי אזעק ואשוע שתם
תפלתי, ואם כן אין לעקמינו מגיע
לפני המלך, ואיך נוכל לעורר רחמי
שמים עלינו. ונראה על פי מה שכתוב
במהרש"א (שם) דרק לענין תפלה
דרחמי קאמר דאינה נשמעת כל כך
מיום שחרב בית המקדש, אבל לענין
שבחו יתברך צ"ה לקדושה וזרכו, הא

מרירות לבס, הם יכולים לפעול יותר מכל הכוונות של שמות הק', וזהו ובשמות תפקדו את כלי משמרת משאם (צמדזר ד-לב), על ידי משמרת משאם פותחים את כל השערים ע"ש.

ואם כן הגנוחי גניח וילולי יליל שבפנימיות לבו של האדם הוא עמוק מאוד, ממעמקים קראתיך ה', לבצו הנשבר והנדכה הכואב לו על מה שאינו יכול לקרצ עזמו אל הקב"ה, אין אדם רואהו אלא הקב"ה בעזמו הבוחן לבבות, וזהו הקול היוצא מתוכו על ידי השופר, וגם כאשר מחייה של צרול מפסקת בין ישראל לאזיהם שבשמים, הקורדם הזה משבר כל המחיות. וזהו רזא דתרועה כמה דכתיב תרועם בשבט צרול, כי הקול שופר מעלה למעלה הלב נשבר שלנו, וגם מיוס שחרצ צית המקדש שמחיה של צרול מפסקת, קול השופר חזק מאד לשבר המסכים המצדילים. וכל מה שאדם מתפלל לבצו נשבר יותר ומכניע עזמו לפני הקב"ה, יש לו כח חזק ביותר לשבור השערים, ולסלק המסכים המצדילים, שיעלה תפלתו למעלה לפני הקב"ה שהוא א-ל מלא רחמים.

*

כח התפלה גדולה עד מאוד, ותשובה ותפלה ודקה מעצירין

שאת בשבחו של מקום, שעל ידי זה יפתחו השערים לקבל גם התפלה.

*

אמנם יש עוד ענה שיוכל ליכנס, גם כאשר יש מחייה של צרול המפסקת, ואין לו המפתחות לפתחם, והוא שלוקח קרדוס ושובר המנעול ופותח הדלת. ומהו הקרדוס שלנו, לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה, כאשר לב האדם קרוע לקרעים, ושופך נפשו לה' בשיחו, וזועק פתחי לי אחותי רעייתי, עד אנה תסתיר את פניך ממני, הורני ה' דרכך אהלך באמתך, יחד לבצי ליראה את שמך, החיים לא שזה אללי כלום אם אני מופרד מדציקותך, אז לב קרוע זה שובר כל המסכים המצדילים.

ואיתא בספר צית אברהם (פ' נשא) שהבעל שם טוב הקדוש ז"ע אמר להרה"ק רבי זאב קיעטם ז"ל שיהיה הבעל תוקע שלו, ולפני ראש השנה למד אתו כל הכוונות ורשם לו אותם בכתב. וכשהגיע זמן התקיעות לקח ממנו הכתב של הכוונות. ואמר לו כי כוונות הם כמו מפתחות לפתוח שערים, אבל לפעמים העלה המנעול חלודה שאי אפשר לפתחו במפתח. אך לב נשבר הוא כמו קרדוס צרול, שבכוחו לשבור כל המנעולים וכל דלתות נחושת. וסיים עלה, וזה בחינת בני מררי, שמרוב

ובספר אהל מועד (הוצא בגן רוה פ' ואחמין) פירש צוה, ובקשתם משם את ה' אלקיך ומנחת כי תדרשנו בכל לבבך (דברים ד-ט), דפתח הכתוב בלשון רבים 'ובקשתם', וסיים בלשון יחיד 'ומנחת'. אך הכתוב אומר ובקשתם משם את ה' אלקיך, שניכס בתקשו רחמים מאת ה', אף על פי כן ומנחת, רק אחד מכס ימנח מבקשו, והוא כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך, שציקש והתפלל בכוונה ראויה, ועל כן השיג בקשתו ודפתח.

וזוה מוסר השכל כי יתכן שעולה למטה או עולה לגרדום, הנהרה עומד כנגדו, ומאמין בהקב"ה ונכנס להתפלל, ואיך יתכן שעס כל זה לא יתפלל תפלה בכוונה. אין זה אלא מפני שחושב שמנצו קשה מאוד ותפלתו ההדיוט לא יעשה רושם למעלה, ולא מאמין בעצמו שבתפלתו יוכל לשנות מצבו לטובה ולצטל כל גזרות רעות, על כן חסר לו עומס כוונתו בהתפלה. הוא מתפלל רק מפני שצריכין להתפלל, ואין תפלתו שלימה. אבל מי שמאמין שהקב"ה שומע תפלת כל פה, ומתפלל בהתלהבות בכל לבבו בכוונה ראויה, ומנחת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך.

את רוע הגזירה. ובפרט כשעומדין בתחילת השנה, נחוץ התפלה יותר מתפלות שמתפללין במשך השנה. הרי לימדו לנו חז"ל (סנהדרין מד.) לעולם יקדים אדם תפלה לזרה. עכשיו יכולים לפעול הכל, מען דארף נישט ווארטן ווען די צרה קומט אן און דאמאלסט שטעלט מען זיך דאוועגען, ווען עס גייט דיר גיט, עס פעהלט דיר גארנישט, בעמים פון אייבערשמן עס זאל אנהאלטן ווייטער. ווען מען איז מקדים די תפלה קודם הצרה, איז די כח התפלה אסאך שטערקער. ואמרו (שנת לב.) לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה אומרים לו הבה זכות והפטור ע"ש. וכשאלם מתפלל בתחילת השנה, שעדיין אין הנהרה לפניו, כי עדיין לא נכתב עליו מה שיארע במשך השנה הצעל"ט, ומתפלל ושופך את לבו לפני ה', תפלה זו יש לו כח גדול שיתקבל. ואיחא בגמרא (ראש השנה יט.) היה רבי מאיר שנים שעלו למטה וחולין שוה, וכן שנים שעלו לגרדום לידון ודינס שוה [שניהם נתפסו על דבר אחד]. זה ירד [מן המטה] וזה לא ירד, זה ניצל [מן הוועד] וזה לא ניצל, מפני מה זה ירד וזה לא ירד, זה ניצל וזה לא ניצל. זה התפלל ונענה, וזה התפלל ולא נענה. מפני מה זה נענה וזה לא נענה. זה התפלל תפלה שלימה [נתכוין] נענה, וזה לא התפלל תפלה שלימה לא נענה ע"כ.

כדוגמתו לא לפניו ולא לאחריו. וסיבב ה' בן שיטרוך אדם הראשון להתפלל תפלתו הקדושה היום צראש השנה על חיי העולם הזה שהוא הגשמיים והשפעת פרנסה, כי צלי מטר אי אפשר להעולם להתקיים. כי יום זה נקבע ליום הדין לכל צאי עולם, ועומדים ומתפללים לפניו כל בני ישראל, ויוכלל תפלתם צאותה תפלה הקדושה שנענתה היום. והכמוצ אומר שומע תפלה עדיך כל צשר יצואו (מהלים סה-ג), צכח תפלה אחד ששמע הקצ"ה מאדם הראשון, עדיך כל צשר יצואו, יוכל לצוא כל אחד לכלול עצמו צתפלתו, כי כל עניני רוחניים הם נלחיים, וצזה תקוצל תפלתם לרחמים ולרצון. ועל בן אנו אומרים, זה היום תחלת מעשיך, שצו נצרא אדם הראשון, ונצחר היום הזה ליום הדין, כדי שצתפלתינו נעורר זכרון ליום ראשון, שצו התפלל אדם הראשון התפלה הראשונה, היותר קדושה שצעולם, וצזה יוכללו גם תפלותינו לצובה.

*

אמונם יש צזה עוד ענין מה שאנו מעלים היום זכרון ליום ראשון, דמצואר מרצינו סעדיה גאון צמה שצונו ה' לתקוע שופר צראש השנה, מפני שהיום היתה תחלת הצריאה, וצזה מלך על העולם, וכן

אנו אומרים היום, זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, ונראה כי כאשר נתצונן איזה תפלה היתה היותר מקודש צעולם, צפה קדוש וצמקום קדוש שאין דוגמתו מעת צריאת העולם, הרי זה תפלתו של אדם הראשון קודם הצטא. שלא היה עוד צעולם גוף מקודש כמותו, יציר כפיו של הקצ"ה, ותפוח עקצו מכהה גלגל חמה (וזה"ק ח"א קמצ:), ומחילתו לפנים ממלאכי השרת (צ"ר כא-ה), והציט מסוף העולם ועד סופו (שס י-ו). ואויר העולם היתה עדיין מזוכך, לא מעורצ טוצ צרע. וצמצצ זה היתה התפלה הראשונה שצעולם, שהתפלל על הגשם, וכמו שנאמר (צראשית צ-ה) וכל שיח השדה טרס יהיה צארך, וכל עשצ השדה טרס יצמת, כי לא המטיר ה' חלקים על הארץ. וצרש"י כשנגמרה צריאת העולם צשיצי קודם שנצרא אדם, כל עשצ השדה עדיין לא צמת, חלא עמדו על פתח הקרקע, עד שצא אדם והתפלל עליהם וירדו וצמחו החילנות והדשאים (חולין ס.) ע"כ.

ואם בן התפלה הראשונה שלא היתה עוד דוגמתה צעולם, היתה היום צראש השנה שצו נצרא אדם הראשון. התפלה היותר חצובה צעולם שנה נפש, צנפש' אדם הראשון קודם הצטא, צעולם' מטוהר ומזוכך צהצל שאין צה חטא, צצשנה' ציום המקודש של ראש השנה. ותפלה כוו לא היה

מלכותו שנתהוה בצריאת האדם, מתעורר אז גם כן, שצשעה זו שינה ה' מחשבתו מלצרוח העולם צמדת הדין, והקדים לזה מדת הרחמים, ועל כן גם כעת עומד מכסא הדין ויושב צכסא רחמים.

ועל זה לנו אומרים, יום זה תחלת מעשיך, שצרת היום את האדם, וראית את שאין העולם מתקיים צמדת הדין, על כן לנו מעוררין 'זכרון ליום ראשון', שיזכור זאת ה' גם כעת, וגם אם עלה אלקים צתרועה, ויושב על כסא הדין, אבל בזה שאלו תוקעין צשופר יתעורר מה שהיה צתחילת הצריאה, ויעמוד מכסא דין לכסא רחמים. ועל כן אמר הכתוב, עלה אלקים צתרועה הוי"ה צקול שופר, לידוע כי קול התקיעה הוא כנגד אצרהס שמדתו חסד, וקול צרועה הוא כנגד יצחק מדת הצורה, ולכן עלה אלקים צתרועה, כי יצחק היא מדת הדין אלקיים, והוי"ה צקול שופר, שקול תקיעה הוא רחמים כנגד אצרהס. ואנו מקדימים התקיעה קודם להתרועה, כי הקדים ה' מדת הרחמים צצריאת העולם, ושתפה למדת הדין, ושוב אחר התרועה צאה עוד הפעם קול שופר של תקיעה מדת הוי"ה, ומקוצצים התרועה עם תקיעה לפניה ולאחריה כדי לעזור ולצמצם את הדין מכל הצדדים,

עושים המלכים שתוקעין לפניהם צתוצרות להשמיע צכל מקום תחלת מלכותו, וכן לנו ממליכין עלינו את הצורא יצצרך ציום הזה ע"כ. וציתר ציאור, כי אין מלך צלא עם, וקודם שצרא ה' את אדם הראשון, אשר צו היה נכלל כל הנשמות, לא נתגלה עצם מלכותו צעולם, וצצריאתו נעשה ה' למלך על כל הארץ. ולכן אמרו חז"ל (ראש השנה טו.) אמרו לפני מלכיות צראש השנה כדי שתמליכוני עליכם ע"ש.

והנה צתחלת הצריאה כתיב צראשית צרא אלקים (א-א), וצרש"י ולא נאמר צרא הוי"ה, שצתחלה עלה צמחשצה לצראותו צמדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב (ב-ד) ציום עשות הוי"ה אלקים ארץ ושמים (צ"ר יב-טו) ע"כ. והנה מה שאמר 'ראה' שאין העולם מתקיים, אין הכוונה שהצבונן ה' על הצריאה שנצראו צימים הראשונים, כי הדומם והצומח והחי יכולים לעמוד גם צמדת הדין, אלא כאשר הסתכל על יום השישי, יום ראש השנה צצו צצרא האדם, אז ראה שאין העולם מתקיים צדין, והקדים מדת הרחמים. על כן יום זה יש צה כח לעורר למעלה שיעמוד ה' גם כעת מכסא דין לכסא רחמים. ועל כן צשעה שאלו נוטלין השופר לתקוע, להשמיע תחלת

שיוכזב ילדה למשה צת ק"ל שנה, אף חנה ילדה לשמואל צת ק"ל שנה ע"ש. (ועיין בסדר הדורות צ"ח תתע"א). ואם כן חנה זה שנים רבות עברו עליה שאינה עוד בגדר הטבע שמוכל להוליד, ואף על פי כן לא אצדה תקוה, מדי שנה בשנה עלתה בצית ה' להפיל תחנתה שחפקד צננים. ואם כי שנים רבות לא נענתה בתפלתה, וכבר הגיעה למצב שישועתה היא חוץ לדרך הטבע, אף על פי כן קיימה דברי חז"ל (ברכות לז:): אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה, יחזור ויתפלל שנאמר (תהלים מ"ד) קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך, וקוה אל ה' ע"ש, ולזה הייתה סמוכה על ה', כי אין מעצור לה' להושיע לה, וצריצוי התפלות תוכל לעורר רחמי ה' עליה.

והנה עלי ראה צרות הקודש שחנה מתפללת על צנים, ועמד ותמה אשה צת ק"ל שנה עומדת ומתפללת על צנים, מי שמע כזאת צדורות הללו שמוכל אשה לזכות לצנים צימי זקנותה, ושרה אמנו בהיותה רק תשעים שנה נחקה אחרי בלותי הייתה לי עדנה (בראשית יח-יג), ועל כן החליט שהיא שכורה, ואין דעתה כלולה עליה, והוכיח אותה הסירי את ייך מעליך. ותען חנה ותאמר, יין ושכר לא שתיתי, אלא אשה קשת רוח אנכי, לבי שצורה לשצרי שצרים, ולב נשבר ונדכה אלקים לא תצוה, ואני

ויכזשו רחמיך את כעסך מעלינו, ויגולו רחמיך על מדותיך.

*

קרינו בהפטורת היום (שמואל א א-י) כי חנה הייתה עקרה, והיא מרת נפש ותתפלל על ה', וזכה תצכה וגו', וחנה היא מדברת על לבה, רק שפתיה נעות, וקולה לא ישמע, ויחשבה עלי לשכורה, ויאמר אליה עלי עד מתי תשכרין וגו', ותען חנה ותאמר לא אדוני, אשה קשת רוח אנכי וגו' ואשפוך את נפשי לפני ה' וגו', ויען עלי, ויאמר לבי לשלום, ואלקי ישראל יתן את שלתך אשר שאלת מעמו וגו', והי לתקופות הימים ותהר חנה ותלד בן ותקרא את שמו שמואל, כי מה' שאלתיו ע"כ. והיא פליאה כי עלי הכהן אשר רוח הקודש היה שורה עליו, לא יהיה אדון בדבר הזה להבין שמבקשת על צנים, ולחשוב אותה לשכורה.

וגראה דאיתא במדרש (מדרש שמואל, בוצר, פרשה רביעית א') רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן, צת מאה ושלשים נפקדה חנה בשם שנפקדה יוכזב ע"כ. ובמדרש תלפיות (ענף חנה) כתב, דזהו כוונת הכתוב (תהלים נט-ו) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו, דהזכיר משה ואהרן ואחר כך שמואל בפסוק, דכמו

התפלה להרצות בתפלה ותחנונים גם על מה שאינו רואה מצוא דרך הטבע, כי תשועת ה' כהרף עין, ואם התפלל ולא נענה יחזור ויתפלל. וכמו כן יחיש ה' לנו את ישועתנו, וכאשר נתפלל אל ה' בכל לב, אלקי ישראל יתן לך את שלתך. וזוכה להפקד בדבר ישועה ורחמים, צבני, אותן שלא זכו עדיין להפקד צבנים, יפקדו בזרע של קיימא, שהרי הקב"ה פוקד עקרונות ביום זה. ואותן שיש להם צנים צריכין לרחמי שמים שיחנהגו עמם כשורה, ולגדלם על מי מנוחות. חיי, יתן ה' חיים ארוכים וברואים לכל אחד ואחד, וישלח רפואה שלימה לכל חולי ישראל. ומזוי רויחי, מנצ הפרנסה קשה מאוד, הלצ כואב מאוד לשמוע איך אצרכים שוחים את כערס שאין להם די מחסורם לכלכל את בני ביתם, כי צרכי הבית מרובים מאוד. עכשיו הוא הזמן להתפלל להקב"ה, הרי אדם הראשון התפלל היום על מטר שהוא חיי עולם הזה, שהיתה התפלה הראשונה, והוא שורש כל התפלות שבאו אחריה, וזה מונח כח תפלתנו לפעול הכל.

והעיקר הוא להרצות בתפלה על מלוך כל העולם כולו בכבודך, גילוי כבוד שמים, שנושע כבר כולנו בגאולה כללית, ויתגדל ויתקדש שמייה רבה. ואם כי אנו מתפללים כבר על זה מאות בשנים,

מקוה שעוד יעזרני ה' חוץ לדרך הטבע, כי היום הוא ראש השנה שהקב"ה גוזר בו כל מה שיארע בצמח השנה, ובטוח אני בכח התפלה בשצרון לב, שפועלת גדולות ונלורות, ואשפוך את נפשי לפני ה'.

וכאשר עלי שמע את תמימותה, אשר בת ק"ל שנה עדיין עומדת ומתפללת מדי שנה בשנה על צנים, אמר לה לבי לשלום, ואלקי ישראל יתן את שלתך אשר שאלת מעמו, כי המתפללת באמונה גדולה כו, בודאי תתקבל תפלתה, ויתן לה ה' את שאלתה. ושזכ כאשר ילדה חנה בן, ותקרא את שמו שמואל, כי מה' שאלתי, נתנה הודאה לה' על גדול בטחונה בה' שעמדה בתפלה ושאלה זאת מה', כי אחרים כמותה היו כבר מיואשים ולא היו שואלים. וזהו שהסמך הכתוב 'משה ואהרן צבנו', שאהרן נולד ליוכבד צהייתה קכ"ז שנה, ומשה נולד צהייתה ק"ל שנה, 'ושמואל בקוראי שמו', שנולד צהייתה חנה בת ק"ל שנה, מהם יוכל כל אחד ליקח חזיון, אשר צעת ש'קוראים לה' והוא יענם', שצריצוי התפלות ה' עונה גם בצברים שהם חוץ לדרך הטבע.

ועל כן קורין זאת בראש השנה, כי בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה (ראש השנה יא.), ללמד אותנו כח

קרוב כבר לאלפיים שנה, לא יפול רוחינו, אלא אם התפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, והקצ"ה יקבל תפלתנו, וימלא כל משאלותינו לטובה, עדי נזכה לראות בישועתן של ישראל במהרה דידן, ושנה טובה ומתוקה ושנת

גאולה וישועה, וזעת שמוקעים בשופר יתעורר למעלה שבקרוב נזכה לשמוע קול שופר של משיח, ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, והשתחוו לה' בהר הקודש בצ"א.

דרשת שבת שובה

דרשת שבת שובה תשע"ה לפ"ק

פלאול במוגיא דהשוחט בשבת וביום הכיפורים

(חולין יד.)

דהא יום עינוי הוא], אף הכא נמי לא
שנא בשוגג ולא שנא במזיד לא אכיל
ע"כ.

והקשו בתוסי דהאיך יתכן ששחיטתו
כשרה, והא מומר לחלל
שבתות אסור לאכול משחיטתו, דנחשב
כמומר לכל התורה ששחיטתו פסולה
כדמוכח (לעיל ה.). ותירצו דהתם
בפרהסיא והכא בצנעה. ועוד יש לומר
דמשום פעם אחת לא חשיב מומר ע"כ.
ובחידושי הרשב"א והר"ן כתבו טעם
אחר, דאינו נעשה מומר רק לאחר שנמר
את שחיטתו, אבל בשעת השחיטה עדיין
אינו מומר ע"כ.

אמנם הרמב"ם (בפירוש המשניות) חולק,
דהשוחט בשבת במזיד שחיטתו
פסולה, מפני שנעשה מומר כבר בתחלת
השחיטה, ומשנתנינו שאמרו שחיטתו
כשרה, מיירי רק בשוחט בשוגג. וזה
לשוננו, ושמא תאמר ולמה לא תהא [גם]

במשנה (חולין יד.) השוחט בשבת
וביום הכיפורים, אף על פי
שמתחייב בנפשו, שחיטתו כשרה.
ובגמרא אמר רב הונא, דרש חייא בר
רב משמיה דרב, אסורה באכילה [משום
שחיטת שבת] ליומא [ואפילו בא לאכול
בשר חי], ונסבין חברייה לומר רבי יהודה
היא [דמתניתין דפירשה רב דאסורה
באכילה ליומא, משום דקסבר מתניתין
רבי יהודה היא]. ופריך הי רבי יהודה,
ומסיק אמר רב אשי רבי יהודה דמבשל
היא, דתנן המבשל בשבת בשוגג יאכל,
במזיד לא יאכל, דברי רבי מאיר, רבי
יהודה אומר בשוגג יאכל במוצאי שבת,
במזיד לא יאכל עולמית [ומתניתין נמי
דקתני אסורה באכילה ליומיה לדידיה
ולאחרני, בשוגג מתוקמא ורבי יהודה
היא]. ופריך ונוקמה במזיד ורבי מאיר
היא [דאמר אסורה ליומא], ומשני לא
סלקא דעתך דקתני דומיא דיום
הכיפורים, מה יום הכיפורים לא שנא
בשוגג ולא שנא במזיד [לא יאכל בו ביום

אמנם בנמרא שם הסביר רב, צובע במאי ניהא ליה [להאי שוחט בצביעת הבשר], ומשני ניהא ליה דליתווס בית השחיטה בדמא [שהיא צבוע בדם], כי היכי דנחוייה אינשי [שנשחטה היום] וליתי לזבני מיניה עייב. ואם כן לא שייך צובע בשוחט לנפשו, מכל מקום כיון דמשנתנו אתיא כרבי יהודה, והוא סבירא ליה דבר שאינו מתכוין אסור, אם כן אף דלא ניהא ליה נעשה מומר, דקעביד איסורא במלאכת צביעה. אבל המקשה דבעי לאוקמיה במזיד כרבי מאיר, והוא סבירא ליה כפסק ההלכה דדבר שאינו מתכוין מותר, [ואף דהוי פסיק רישא, מכל מקום בלא ניהא ליה לכולי עלמא פטור], ואם כן בתחלת השחיטה דחותר בעור אין כאן מלאכת צביעה עייב.

ויש להעיר דתירוץ זה עולה יפה רק אי נימא דרבי יהודה מחייב דבר שאינו מתכוין מדאורייתא, אבל דעת רש"י (שבת קכא: ד"ה לפי תומו), ותוס' (שבת מא: ד"ה מיהם) דבשבת דבר שאין מתכוין מותר מן התורה דמלאכת מחשבת בעינן, ולא מיתסר לרבי יהודה אלא מדרבנן עייש. אם כן גם לרבי יהודה לא נעשה מומר משום צובע בשחיטה, דדבר שאינו מתכוין הוי רק דרבנן.

ג.

צוד יש לומר ליישב דברי הפירוש המשניות להרמב"ם, דהנה

שחיטת מזיד בשבת כשרה, הואיל ואינו מחלל שבת ואין שחיטתו פסולה אלא אחר גמר שחיטה, ואם שחט אחר כך שחיטה שניה הוא שיהיה אסור. דע שמשיתחיל לעשות חבורה בצואר הבהמה הוא מחלל שבת, קודם שישחוט שום דבר מן הושט והגרגרת. ואם תרצה לבאר יותר מזה, תאמר בשעה שישחוט קצת הסימנים קודם שיגמור השחיטה הוא מחלל שבת ובשעה שיגמור השחיטה הוא פסול עכ"ל. והתמיה מפורסמת הלא הנמרא פריך ונוקמה במזיד ורבי מאיר הוא, ואיך נוכל לאוקמיה במזיד, הא לדעת הרמב"ם נעשה מומר בתחלת השחיטה, והשחיטה פסולה היא, ומזה הוכיחו בתוס' שם דעל כרחק המשנה מיירי גם במזיד.

ב.

דהנה בישועות יעקב (או"ח סימן שכ סק"ט) כתב ליישב, דלכאורה תקשה עוד על הרמב"ם, דאיך נעשה מומר בתחלת השחיטה, הרי במקצת סימנים ובעור אין כאן נטילת נשמה עדיין. וצריכין לומר דאיתא בגמרא (שבת עה.) שוחט משום מאי מחייב, רב אמר משום צובע, ושמואל אמר משום נטילת נשמה. ופריך משום צובע אין משום נטילת נשמה לא, ומשני לא, אימא אף משום צובע עייב. ואם כן באמת בתחלת השחיטה דיוצא ממנו דם חייב כבר משום צובע, ובגמר השחיטה ניתוסף עוד חיוב משום נטילת נשמה, ואם כן שפיר נעשה מומר בתחלתו.

מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליו, משום דקשיא להו איך מהלינן מספיקא שמא נפל הוא ואין צריך מילה, והוא יצטרך לחלל שבת אחר כך במציצת הדם.

ומאן דסבירא להו מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב יש לומר, דהנה הך דינא אי נימא כיון דאחר כך יהיה סכנה ויצטרך לחלל שבת אי דוחה את השבת, נראה דתליא אי שבת הותרה אצל פיקוח נפש או דחוייה, דאי נימא דדחוייה שבת אצל פיקוח נפש, אז אין לעשות מתחלה דבר שיגרום שיצטרך לחלל שבת משום סכנה. אמנם אי נימא הותרה שבת אצל פיקוח נפש, אם כן מחיכי תיתי לא יעשה מתחלה דבר כזה, כיון דבעת שיגיע לכלל פיקוח נפש היתר גמור הוא, וגורם דבר היתר. והנה בכסף משנה (שבת כ-א) כתב דדין זה תלוי בפלוגתת רבי יהודה ורבי שמעון אי מומאה דחוייה בצבור או הותרה (יומא ז). ואם כן לרבי יהודה דסבירא ליה הותרה שבת אצל פיקוח נפש לא קשה מידי מימהל היכי מהלינן, כיון דבעת המילה מותר ממה נפשך, ובעת המציצה יהיה היתר גמור בשביל פיקוח נפש, ושפיר יש לומר לרבי יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב. אבל לרבי שמעון דסבירא ליה דחוייה שבת אצל פיקוח נפש, ואם כן תקשה מימהל היכי מהלינן, כיון דיצטרך לחלל שבת במציצה, ועל כרחק לדידיה מלאכה

בישועות יעקב (אוי"ח סימן שמו סק"ו) כתב לבאר פלוגתת רבי יהודה ורבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה, דרבי שמעון דפוטר הכריח דין זה ממילה שדוחה שבת, דאמרינן בגמרא (שבת קלה:) אמר רבן שמעון בן גמליאל כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל, הא לא שחה ספיקא הוא, מימהל היכי מהלינן דלמא נפל הוא. ומשני דמהלינן אותו ממה נפשך, אי חי הוא שפיר מהלינן ליה, ואם מת הוא מחתך בשר בעלמא הוא עיי"כ. ולכאורה קשה הא השי"ס קאמר להדיא (שם עה.) בהך דצד חלזון והפוצעו, דאף כשפוצעו מת באופן דאינו חייב משום נטילת נשמה, מכל מקום חייב משום מפרק על הוצאת הדם. וידוע מה שכתב הרז"ה (שבת קל) דהיכי דנצטרך לחלל שבת במכשירין אחר המילה, כגון שאין לו מים חמין לרחיצת המילה אין למולו, והרמב"ן חולק עליו דאז ידחה פיקוח נפש את השבת. ונראה דדוקא במילה דדוחה שבת, אם כן מותר למולו כעת, ואחר זה יהיה מותר משום סכנה, אבל אי המילה לא דוחה שבת, כגון בספק נפל, אף שיבוא לכלל חילול אחר כך משום סכנה, מכל מקום אסור לעשות דבר שיבוא לכלל חילול אחר כך. ואם כן קשה מה בכך שהוא מחתך בשר שחומה, מכל מקום על המציצה חייב משום מפרק תולדה דדש אף בפצעו מת, וכיון שעל כרחק יצטרך למצוץ הדם אחר המילה, אם כן למה ימולו אותו שמא נפל הוא. ונראה דהיינו טעמא של הסוברים

שאינה צריכה לגופה פטור, ובמציצה
הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ואין
בוה איסור תורה, ושפיר שרי ע"כ.

ומעתה שפיר מיושבים דברי
הרמב"ם, דהנה בגמרא (יומא
ה.) אמרו, אחד זה ואחד זה [דיום
הכיפורים ופרה] מזין עליו כל שבועה מכל
הטאות שהיו שם דברי רבי מאיר,
ומפרש טעמא דסבירא ליה טומאה
דחוויה בצבור [ובענין טהרה מעלייתא
והזאה בזמנה, וכל יומא איכא לספוקי
שמא היום יום שלישי לטומאתו וכו']
ע"ש. ואם כן לדידיה על כרחך מלאכה
שאינה צריכה לגופה פטור, דספק נפל
איך מהלינן בשבת, הא יצטרך לחלל
שבת במציצה, ואין לגרום חילול שבת
בפקוח נפש. דאין לומר דפקוח נפש
הותרה בשבת, דהא לדידיה טומאה
דחוויה בצבור, ואם כן גם פיקוח נפש רק
דחוויה בשבת, ואיך שרינן למימהל, ועל
כרחך דסבירא ליה מלאכה שאינה
צריכה לגופה פטור, וליכא חיובא
דמפרק במציצה.

ולפי זה שפיר מיושבים דברי הרמב"ם
בפירוש המשניות, דהרי המשנה
של השוחט בשבת מוקי לה בגמרא שם
דקאי אליבא דרבי יהודה, וכיון דלדידיה
מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב,
נעשה מומר בתחלת השחיטה משום
צובע, ושפיר שחיטתו פסולה במזיד.
אבל בקושיית הגמרא דנוקמיה במזיד

ואליבא דרבי מאיר, ולדידיה לשיטתו
מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, ולא
נעשה מומר בתחלת שחיטתו, (עיין להלן
אות ה.), ושפיר יכולים לאוקמיה
למתניתין גם במזיד. [ויש להעיר מדברי
רש"י (שבת קו. ד"ה שלא) שכתבו דאין
במינו ניצוד פטור, הטעם דהוי מלאכה
שאינה צריכה לגופה, ואם כן רבי מאיר
דסבירא ליה דאין במינו ניצוד חייב (שם
קו.), סבירא ליה מלאכה שאינה צריכה
לגופה חייב. אבל בתוסי (שם ד"ה שלא)
דחו זה, דאין במינו ניצוד פטור אפילו
לצורך, וסיים דרכינו תם מחק דברי
רש"י מן הפירושים].

ד.

עוד יש להוכיח דלרבי מאיר מלאכה
שאינה צריכה לגופה פטור,
דבחדושי חתם סופר (שבת קו.) כתב
דרבי יהודה יליף הא דמלאכה שאינה
צריכה לגופה חייב ממילה והבערת בת
כהן, דהוי מקלקל, וצריך לומר משום
תיקון מצוה, ותיקון מצוה הוה ליה
מלאכה שאינה צריכה לגופה, כמו
שכתב הרשב"א שם, ועל כרחך
דבחבורה והבערה מלאכה שאינה
צריכה לגופה חייב, ושוב ילפינן מזה לכל
המלאכות דמלאכה שאינה צריכה
לגופה חייב, דרבי יהודה למעמיה
דסבירא ליה שני כתובים הבאים כאחד
מלמדין (קידושין לה.) ע"ש. ואם כן רבי
מאיר הלא סבירא ליה (שם) דשני כתובין
הבאים כאחד אין מלמדין, לא ילפינן

ליה לרבי מאיר דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, ואם כן אין איסור צובע בשחיטה, כיון שאין הצביעה לצורך אותו דבר. ולכן כיון שהגמרא מוקים להמשנה דחולין כרבי יהודה, ולדידה יש בשחיטה משום צובע, על כן כתב הרמב"ם שפיר דנעשה מומר בתחלת השחיטה, אבל כאשר פריך ולוקמיה במזיד כרבי מאיר, ולדידה מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, לא נעשה מומר גם במזיד בתחלת השחיטה, ולדידה אין בשחיטה משום צובע דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ולית ביה רק משום נטילת נשמה, שזה נעשה בגמר השחיטה.

ו.

עוד יש לומר דלרבי מאיר לשיטתו לא נעשה מומר בתחלת שחיטתו. דהנה במשנה (בבא קמא ע'): איתא, גנב וטבח ביום הכיפורים משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ופריך עלה אמאי, נהי דקטלא ליבא מלקות מיהו איבא, וקיימא לן דאינו לוקה ומשלם. ומשני הא מני רבי מאיר הוא דאמר לוקה ומשלם. ופריך אי רבי מאיר הוא אפילו טבח בשבת נמי וכו', דתניא גנב וטבח בשבת משלם ארבעה וחמשה דברי רבי מאיר. ומשני דהברייתא מיירי בטובח על ידי אחר. והיינו דרבי מאיר לית ליה מת ומשלם, ואם היה טובח בעצמו היה פטור מתשלומין דקם ליה בדרכה מיניה, אלא בטובח על ידי אחר, דהגנב לא חילל

ממילה והבערת בת כהן, דהוי ליה שני כתובין הבאין כאחד, ואין מלמדן לדידה, וממילא סבירא ליה דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור.

ה.

עוד יש לומר דהנה בשו"ת בשמים ראש (סימן רנח) כתב, דהא דאמרינן דחייב משום צובע, דניחא ליה דלתווס בית השחיטה דמא כי היכי דליחזי אינשי ולזבן מיניה, זה הטעם לא שייך רק למאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, אבל למאן דאמר פטור לא מהני זה, כיון דאין רצון הצביעה לצורך הדבר, והוה פסיק רישא דלא ניחא ליה, וליבא למימר דהשוטח חייב משום צובע ע"ש. והנה במגן אבות (שבת עג.) כתב ליישב הדקדוק, דבמתניתין שם תנן הזורע והחורש וכו', והרמב"ם (הי שבת ז-א) כתב בכל הל"ט מלאכות בלשון החרישה והזריעה וכו', על שם הפעולה, ולא בלשון אדם הפועל כמתניתין. ותירץ דהרמב"ם למעמיה דפסק מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב (שם א-ז), על כן נקט החרישה על שם הפעולה, דאף שאינו מכוין לתכלית המלאכה חייב, והמשנה סבירא ליה דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, וצריך לכוין לתכלית המלאכה דייקא ואז חייב, ועל כן נקט על שם אדם הפועל ע"כ.

ומעתה כיון דסתם משנה היא אליבא דרבי מאיר, אם כן סבירא

ולכאורה היה נראה ליישב קושיית העטרת חכמים, דבגמרא שם מקשה, צובע במאי ניחא ליה. וביאר בישועות יעקב קושיית הגמרא, דבאמת אינו מכוין לצבוע הבשר, והרי דבר שאינו מתכוין שרי, אלא דהוי פסיק רישא, אך עדיין הוי פסיק רישא דלא ניחא ליה, ולשיטת הערוך שרי לגמרי, וגם להאוסרין הוי רק איסור דרבנן, ועל כל פנים אין כאן חיוב דאורייתא, ואיך יש לחייבו משום צובע. ומשני דניחא ליה דנתי אינשי וניזבני מיניה עיי"כ. ואם כן כאשר הבעלים שוחטין יש איסור דאורייתא משום צובע, וכאשר השליח שוחטו יש על כל פנים איסור דרבנן משום צובע, להפוסקים דפסיק רישא דלא ניחא ליה אסור מדרבנן.

והנה במשנה למלך (הי רוצה ב-ב) הוכיח דגם באיסור דרבנן אמרינן אין שליח לדבר עבירה, דגם על זה אומרים דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, והוכיח כן מסוגיא (בבא קמא נא) עיי"ש. ואם כן בהגנב שעשה שליח לשוחטו בשבת, אין שליח לדבר עבירה מתחלתו ועד סופו, דבתחלת השחיטה הוי השוחט בר חיובא מדרבנן לגבי איסור צובע, דהוי פסיק רישא, ובגמרא שחיטתו יש גם חיובא דאורייתא, ולכן אין הגנב חייב כלום משום שבת, ושפיר משלם תשלומי די והי. אמנם במשנה למלך שם הביא דברי המחרייט (ח"א סי' קטז) דיש לומר דכאיסור דרבנן

שבת דמבח על ידי שליח, ומתחייב בדי והי גם בטובח על ידי שליח כדמרבינן שם מקראי עיי"כ.

והקשה בעטרת חכמים (חולין יד.) דלפי מה דאמרינן לרב דשוחט בשבת חייב גם משום צובע בתחלת השחיטה, דניחא ליה דליחווה אינשי וליתו לזבנו מיניה עיי"ש. וכתב בתוספות יום טוב דניחותא זו הוא רק אצל הבעלים ששחטוהו, אבל בשוחטו אחר ליכא ניחותא זו, ואינו חייב על השחיטה אלא משום נטילת נשמה ולא משום צובע עיי"ש. ואם כן קשה, לפי מה דסבירא ליה לרבינא (בבא מציעא י:) דהיכא דהשליח לאו בר חיובא אמרינן יש שליח לדבר עבירה, אם כן מה משני בטובח על ידי אחר, הא אף על ידי אחר יש לומר קם ליה בדרכה מיניה, דהא דאינו חייב בשחט על ידי שליח בשבת הוא משום דאין שליח לדבר עבירה, אבל בהתחלת השחיטה לענין צובע, הרי השוחט השליח פטור דלא ניחא ליה, ולא הוי השליח בר חיובא לגבי מלאכת צובע, ושוב נימא יש שליח לדבר עבירה, וחייב הגנב המשלח משום צובע, דעל צביעה יש שליח לדבר עבירה, דלא הוי השליח בר חיוב, ואם כן גם בטובח על ידי אחר יש לומר דחייב הגנב מיתה משום צובע ופטור מתשלומין, ולמה חייב רבי מאיר את הגנב בתשלומי די והי, הא חייב מיתה משום צובע עיי"כ.

לדבר עבירה, ומשום צביעה ליכא איסור בשחיטה. ואם כן לרבי מאיר לא נעשה מומר בשחיטתו אלא אחר שגמר השחיטה, ולדידיה שפיר שחיטתו כשרה.

ז.

והנה במה שביאר הישועות יעקב קושיית הגמרא צובע במאי ניחא ליה, והוי ליה דבר שאינו מתכוין דשרי, ואף דהוי פסיק רישא, מכל מקום לא ניחא ליה, וליכא חיובא דאורייתא. ועל פי זה חידש דלרבי יהודה דדבר שאין מתכוין חייב, גם בלא סברת דניחא ליה דליתווס בית השחיטה, חייב גם כן משום צובע, ואפילו השוחט אינו בעל הבהמה. לכאורה יש להקשות, דהא רב סבירא ליה כרבי יהודה דדבר שאינו מתכוין חייב (שבת קיא), וכמו כן סבירא ליה כרבי יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, שהוא כל שכן מדבר שאינו מתכוין (עין מגיד משנה שבת א-ז). ואם כן מאי קשיא ליה לרב צובע במאי ניחא ליה, הלא גם דבר שאינו מתכוין חייב.

ונראה דגם לרבי יהודה דמחייב דבר שאינו מתכוין, קשיא ליה צובע במאי ניחא ליה, דהכא גם רבי יהודה היה פוטר בדבר שאינו מתכוין, והוא על פי מה דאיתא בגמרא (שבת עג) אמר רב כהנא זומר וצריך לעצים חייב שתיב, אחת משום קוצר ואחת משום נוטע. וכתבו התוס' (די"ה וצריך) דנראה דאפילו לרבי יהודה דמחייב מלאכה

יש שליה לדבר עבירה, והדרה קושיא לדוכתיה שיתחייב הגנב משום צובע, ונימא קם ליה בדרכה מיניה ויופטר מתשלומין.

אך יש לומר, כי הגם דרב מחייב שוחט משום צובע, מכל מקום הרי שמואל חולק דבשחיטה ליכא רק משום נטילת נשמה לבד. ושפיר יש לומר דרבי מאיר כשמואל סבירא ליה כהא, ובטובח על ידי אחר ליכא רק משום נטילת נשמה, ועל זה אמרינן אין שליה לדבר עבירה, והשוחט לבד חייב משום שבת ולא הגנב, וליכא ביה משום קם ליה בדרכה מיניה, ועל כן מחייבו רבי מאיר בדי והי'.

ואם כן רבי מאיר לשיטתו דאין בשחיטה משום צביעה, אלא משום נטילת נשמה, הרי השוחט בשבת אינו עובר כלל בתחלת השחיטה עד שנגמרה שחיטתו, ובשעת השחיטה אינו מומר עד שיוגמור אותה, ושפיר הוי שחיטתו כשרה. וממילא אתי שפיר דברי הרמב"ם שכתב דבמזיד שחיטתו פסולה דהוי מומר, משום דסבירא ליה כרב דשוחט חייב גם משום צובע, ונעשה מומר כבר בתחלת שחיטתו, והוי כשחטו מומר, ומכל מקום הגמרא שפיר הקשה ונוקמה במזיד כרבי מאיר, דרבי מאיר לשיטתו ליכא בשחיטה משום צביעה, כדמוכח מסוגיא דכבא קמא דבטובח על ידי אחר חייב הגנב בדי והי' דאין שליה

זה משני דניחא ליה דליתווס בית השחיטה דמא. - ולפי זה כאשר השוחט אינו בעל הבהמה, ולא ניחא ליה רק בנמילת הנשמה, גם לרבי יהודה דסבירא ליה דבר שאינו מתכוין חייב הכא פטור. ואם כן נדחה תירוצו של הישועות יעקב שכתב לבאר דברי הרמב"ם בפירוש המשניות, דבמזיד הוי מומר משום דלרבי יהודה מתחייב תמיד בצביעה אף שלא במתכוין, דלפי מה שנתבאר בדאיכא שני מלאכות בבת אחת אינו חייב רק על מה שהתכוין, ואם כן כשאחר שוחט דלא ניחא ליה בצביעה, אינו חייב עליה, ולא נעשה מומר.

ח.

עוד יש לומר לבאר קושיית הגמרא, צובע במאי ניחא ליה, דלכאורה לרבי יהודה הרי חייב גם בלא ניחא ליה. והוא על פי מה שכתב הר"ן (שבת ס"ג פ"ג) וד"ה ולפיכך בדין מסוכריא דנזייתא, וז"ל אלא שעדיין קשה דהא סחיטה זו אינה אב מלאכה אלא תולדה כעין מפרק שהוא תולדה דדש, ובדאי לא דמי לדש אלא היכא שהוא צריך להמשקה שנסחט ממנה, דהיכי שאינו צריך לה לא דמי לדש כלל וכי ע"כ. ובגליון השי"ם (ירושלמי שבת ז-ב) למד מזה כלל חדש, דהא דמתחייב רבי יהודה מלאכה שאינה צריכה לגופה, זהו רק באבות, אבל בתולדות גם לרבי יהודה פטור ע"ש. (ועיי' בארוכה בשו"ת אבני ציון ח"ג סימן ל).

שאינה צריכה לגופה בעינן צריך לעצים, דלא מקרי בעצים קוצר אלא בענין זה וכי ע"ש.

וכתב בשו"ת בית יצחק (או"ח סימן מ"א אות ז') דיש לומר עוד במעם הדבר, משום דהיכי דעושה שני מלאכות בבת אחת כגון זומר דחייב משום קוצר ומשום נוטע, בעי גם לרבי יהודה כוונה ומלאכה שצריכה לגופה, דנהי דרבי יהודה סבירא ליה דלא בעי כוונה ולא מלאכת מחשבת, מכל מקום אם מחשבתו למלאכה אחרת מחריב בה, על דרך שכתב הר"ן (ס"ג ראש השנה) דנהי דמצות אין צריכות כוונה, מכל מקום אם מחשבתו למצוה אחרת מחריב, הוא הדין לרבי יהודה בדבר שאינו מתכוין ומלאכה שצריכה לגופה, ומשום הכי כאן דצריך לנטיעה ומחשבתו לנטיעה, אינו חייב לרבי יהודה משום קוצר רק בצריך לעצים ע"ש. וכן כתב באהל יהושע (ח"ב סימן קמו אות ה').

ומעתה בשוחט שמצטרפין בו לרב שני מלאכות יחד, נמילת נשמה עם צובע, אין לחייב על שניהם יחד רק כאשר מתכוין וניחא ליה בהכי, אבל בלא מתכוין ולא ניחא ליה, בת מינה מחריב בה, וחייב רק על מה שהיא מלאכת מחשבת, וממילא פטור על הצביעה. ושפיר פריך גם לרבי יהודה צובע במאי ניחא ליה, שאם אין לו ניחותא בזה פטור גם לרבי יהודה. ועל

נשמה גם לרבי יהודה, ונדחה בזה תירוצו של הישועות יעקב, כי לא נעשה מומר בהתחלת שחיטתו אלא בסופו אחר השחיטה.

י.

עוד יש לומר, דהנה בגמרא שם לא מבואר להדיא במה פליגי רב ושמואל אי יש בשחיטה משום צובע, דלכאורה אם ניחא ליה דליתווס בית השחיטה דמא, למה לא יתחייב גם לשמואל משום צובע. ודוחק לומר דבזה עצמו פליגי אם ניחא ליה או לא, דהא זהו מציאות. ונראה דבישועות יעקב (שם) הקשה דאיך מחייב רב משום צובע, הא אין צביעה באוכלין (וכמבואר בשלחן ערוך או"ח סימן שכ"ט). וכמבואר במשנה (שבת קל"ט) נותנין ביצה במסנת של חרדל וכו', לפי שאין עושין אותה אלא לגוון ע"ש. וכתב דבאמת מצינו לגבי עיבוד, דפליגי בזה אמוראי בגמרא (שבת עה:) אמר רבה בר רב הונא האי מאן דמלח בישראל חייב משום מעבד, רבא אמר אין עיבוד באוכלין ע"ש. ויש לומר דרב סבירא ליה דיש עיבוד באוכלין, והוא הדין דיש צביעה באוכלין ע"כ. וכן כתוב בהגהות רא"מ הורוויץ דרב סבירא ליה יש צביעה באוכלין, ותנא הוא ופליגי על המתניתין ע"ש. ולפי זה מעמא דשמואל דאינו חייב בשוחט משום צובע, דאין צביעה באוכלין וכדאיפסק הלכתא, ולכן קיימא לן בשוחט כשמואל ולא כרב.

דהנה הא דשוחט חייב משום צובע, מבואר בראשונים דהוא רק תולדה דצובע (יראים סימן רעד, אור זרוע הי שבת סג-ה). ואם כן בלא ניחא ליה בהצביעה, גם לרבי יהודה פטור, דבתולדה לכולי עלמא פטור, ולכן שפיר פריך צובע במאי ניחא ליה, ועל זה מסיק דבאמת ניחא ליה דליתווס בית השחיטה, אבל בלא ניחא ליה לכולי עלמא ליכא חיובא משום צובע.

מ.

דהנה בשלחן ערוך הרב (קונטרס אחרון סימן שב סק"א) נתקשה גם כן בקושיית הגמרא צובע במאי ניחא ליה, הלא רב כרבי יהודה סבירא ליה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, והוא הדין בפסיק רישא אף על גב דלא ניחא ליה כמבואר מתוספות (שבת קג. ד"ה בארעא). ולכן כתב דשאני חזותא דלאו מילתא היא כלל (כבא קמא קא), כשאין לו חפץ בה כלל, וגם אין דרך העולם לחפון בה כלל, ומותר אפילו לכתחלה גם לרבי יהודה, דאם לא כן אסור לאשה שפירסה נדה בשבת ליתן שם מוך שהתקינה לנדתה וכו'. ועוד דאם כן לרבי יהודה שאסר דבר שאין מתכוין לא מצינו בדיקת שבעה נקיים, שאסור לבדוק בשבת וכו', ועל כרחק דליכא בזה איסורא. ולכן הוצרך הגמרא לתרין דניחא ליה דליתווס בית השחיטה. ולפי זה באופן דלא קאי למכירה, או שאחרים שחטו, ליכא חיובא רק משום נטילת

יא

וצריכין לומר דבעולה דכולה כליל לגבוה לא חשוב אוכל, כיון דאינו נאכל, ולא כעבוד אוכלין דמי עייש. והוא הדין כאן, הגם דלא נאסר רק ליומיה, מכל מקום כעת בשבת לאו אוכלין הוא. ולפי זה יש לומר דפליגי בסברא זו, דשמואל סבירא ליה דמאכל הראוי לאכילה, גם אם נאסר לפי שעה באכילתו, לא נאבד ממנו שם אוכלין, ואין צביעה באוכלין, ולא דמי למליחת עולה דאין בה אכילה כלל. ורב סבירא ליה דגם בזה נפיק מיניה שם אוכל, ושפיר חייב גם משום צובע.

אמנם בחמדת ישראל (חייב סימן חי)

הקשה על החכם צבי, דאיך נוכל לומר דאינו אוכל מטעם דאסור מצד מעשה שבת, דהא איסור מעשה שבת הוא רק איסור דרבנן, והאיך נימא דמחמת זה יהיה נפיק מכלל אוכל, ויתחייב מן התורה משום צובע עייש. וצריכין לומר דסבירא ליה לרב, דכיון דסוף כל סוף אריא רביע עליה מדרבנן ואי אפשר לאכלו, תיתי מהי תיתי, כיון שאין לו היתר אכילה כעת, יש בזה צביעה מן התורה. ואם כן יש לומר דפלוגתת רב ושמואל הוא בסברא זו, דאף אי נימא דאוכל שאינו ראוי ליומו לא הוי אוכל, דומיא דמליחה בעולה, מכל מקום סבירא ליה לשמואל דאי אפשר לחייבו בזה משום צובע מן התורה, כיון דמן התורה אוכל הוא. ולא דמי לעולה שמן התורה לא ראוי לאכילה.

עוד יש לומר, דלכאורה תקשה איך יתחייב לרב משום צובע, הא אין הצביעה מתקיימת. וכתב בחיי אדם (הי שבת נד, נשמת אדם א) ליישב, דסובר רב כדעת רבי אליעזר (שבת צד) דכוחלת חייבת משום צובעת, שבמקרה שיש לו צורך בכך, זוהי דרך הצביעה הרגילה, במקרה כזו חייב עייש. והרי חכמים התם פליגי דאסורה רק משום שבות. ואם כן יש לומר דשמואל כחכמים סבירא להו, דכמו דכוחלת ליכא חיובא משום צביעה כן בשחיטה.

יב

אך יש לומר עוד, דהנה בתוסי רייד (שם) הקשה על רב דמחייב בשחיטה משום צובע, הא אין צביעה באוכלין כמו דאין עיבוד באוכלין עייש. ותירץ בשו"ת חכם צבי (סימן צב) דטעמא דרב דכיון שאסור באכילה שייך ביה צביעה עייש. ובפשטות דכיון דמעשה שבת אסור באכילה ליומא מיהת, וכיון דיש בשחיטה חיוב משום נמילת נשמה לכולי עלמא, הוי ליה מעשה שבת דאסור באכילה, ושוב נפיק מיניה שם אוכל השתא, ואמרינן דיש בה גם משום צביעה עייש. ומצינו דכוותיה במשנה למלך (הי שבת יא-ה, והי תמידין ומוספין א-ז) אהא דדרשו (מנחות כא) על כל קרבנד תקריב מלח (ויקרא ב-ג), אפילו בשבת עייש. דלכאורה מליחה אינו אסורה מן התורה בשבת, דאין עיבוד באוכלין.

שאינה ראויה מן התורה, וכמו כן לעניינינו כיון שבפועל אינו ראוי הבשר לאכילה משום מעשה שבת אין עלה דין אוכל, ויש בה איסור צביעה, ונעשה מומר בתחלת השחיטה.

ומכל מקום שפיר פריך הגמרא ונוקמיה במזיד אליבא דרבי מאיר, דלרבי מאיר לשיטתו בסוכה דגם מה שאינו ראוי מדרבנן, מדאורייתא מיחזא חזיא, ואם כן מעשה שבת דאוסר הבשר, מכל מקום מדאורייתא אוכל הוה, ואם כן אין בו צביעה מן התורה, ולא נעשה מומר בתחלת שחיטתו, אם כן לרבי מאיר דייקא נוכל לאוקים המשנה גם במזיד.

יג.

עוד יש לומר, דהנה לכאורה אין צביעה באוכלין, ואיך יתחייב משום צביעה בשחיטה. ויש לומר דבתחלת שחיטה עדיין אין עלה שם אוכל, דסבירא לן בהמה בחייה גם לגדל עומדת (חולין יד), ורק בנשחטה הובררה דלאכילה עומדת. ודבר זה תליא בפלוגתא דתנאי (חולין שם) דרבי מאיר סבירא ליה יש ברירה, ורבי יהודה סבירא ליה דאין ברירה. ואם כן אי אמרינן אין ברירה, אז בהמה בתחלת שחיטתה לא הוי אוכל, ושפיר יש בה איסור צביעה, אבל אי יש ברירה, הוי ליה אוכל בתחלת שחיטתה, ואין צביעה באוכלין. ולכן למסקנת הגמרא דתנא

ובאמת מצינו בזה מחלוקת תנאים בגמרא (סוכה כג.) בעושה סוכתו על גבי בהמה, רבי מאיר מכשיר, ורבי יהודה פוסל. מאי טעמא דרבי יהודה, אמר קרא חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים (דברים טז-יג), סוכה הראויה לשבעה שמה סוכה, סוכה שאינה ראויה לשבעה לאו שמה סוכה. ורבי מאיר הא נמי מדאורייתא מחזא חזיא, ורבנן הוא דגזרו בה עיי"ב. הרי לנו דלדעת רבי יהודה דבר שאינו ראוי מחמת איסור דרבנן, כיון שעל כל פנים בפועל אי אפשר להשתמש בו ביום הראשון מחמת סיבה כל שהיא, היא פסולה מדאורייתא לכל ימי הסוכות, כיון שסוף כל סוף אינה ראויה. ולדעת רבי מאיר כיון דמדאורייתא חזיא אלא דרבנן גזרו עליה, הוי מדאורייתא סוכה הראויה לשבעה.

ומעתה יתיישב שפיר דברי הרמב"ם בפירוש המשניות שכתב דהמשנה לא קאי במזיד, דהוי שחיטת מומר, והיינו משום דבתחלת השחיטה כבר עבר על איסור צובע. ולכאורה הא אין צביעה באוכלין, וצריכין לומר דכיון דאוסר משום מעשה שבת אין עליה שם אוכל. אך גם על זה תקשה הא מעשה שבת הוא קנס דרבנן, ואיך יתבטל ממנה שם אוכל מן התורה להיות דינו כמומר. אמנם כיון דמשנה זו אליבא דרבי יהודה נשנית, והרי הוא סובר בסוכה, דגם כשאינו ראוי רק מדרבנן, הוי סוכה

הוא אוכל, מה שאין כן עולת תמיד שהוא לגבוה, ואסור להאכילה לבני נח, לא הוא עלה שם אוכל. ואם כן בנידון דידן דהשוחט בשבת, אם כי נאסר לישראל ממעם מעשה שבת, מכל מקום חזי עדיין לנכרים, ושפיר יש לומר דאין צביעה באוכלין.

ובאבני נזר (אוי"ח סימן קעג) כתב,

דתיורצו של החכם צבי דאסור באכילה, ועל כן אין עליו שם אוכל, כוונתו שהרי אסור לאכלו עם הדם. וסיים עלה, ולא כמו שראיתי בספר אחד שלא הבין דבריו ע"כ. וכנראה שרצה לשלול הפירוש הנ"ל דאסור לאכלו משום מעשה שבת. [וכן כתב בחמדת ישראל (שם אות ג') דכוונת החכם צבי היא משום איסור דם, ואף על גב דדם שלא פירש שרי, היינו דוקא על ידי בליעה בלא לעיסה, דעל ידי דוחקא דשיניים פירש (עיין חוות דעת ריש סימן טט), ובליעה בלא לעיסה הוא שלא כדרך אכילה, ואין עלה שם אוכל]. ומכל מקום גם לפירוש זה תקשה, דהא אכתי ראוי לאכילה לבני נח. אמנם יש לומר עוד, דהרי בתחלת השחיטה קודם שנשחטה רובן של הסימנים הרי דינו כחי, והצביעה נעשה תיכף בהתחלת השחיטה, ואז הבשר אסורה משום אבר מן החי ובשר מן החי, ואיסור זה הוא גם לבני נח כמבואר ברמב"ם (ה' מלכים ט"ו), ואם כן אינו ראוי לאכילה לשום אדם, ואין עלה אז שם מאכל, ולכן חייב משום צובע.

דמשנה הוא רבי יהודה, ולדידיה אין ברירה, ולא הוא הבהמה עדיין אוכל, שפיר הוא מומר בתחלת שחיטתה, דיש בה משום צובע. אבל בקושיית הגמרא דלוקמיה במזיד כרבי מאיר, והרי לדידיה יש ברירה, והוי ליה הבהמה אוכל, ואין צביעה באוכלין, לא נעשה מומר בתחלת שחיטתה, ושפיר שחיטתו כשרה.

יד.

אמנם מה שמבואר לעיל דבשביל שנאסר הבשר משום מעשה שבת, אין עליו דין אוכל, ולכן יש בו משום צובע. יש להעיר דכיון דחזי לבן נח שפיר יש עליו שם אוכל, וכמו שכתב בבית האוצר (ח"א כלל עב) דדבר האסור לישראל לבד, בזה אינו מסלק האיסור ממנו שם אוכל כיון דמותר לבן נח, ואם יאכל בן נח דבר שהוא יחשב אכילה, ורק באיסור שאסור גם לבן נח יש לומר דהאיסור מסלק ממנו שם אכילה, כיון דלכל העולם הוא אסור. וראיה מגמרא (חולין קמ"ט): אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים אין קרוי אוכל, ופירש רש"י, לאחרים לעובדי כוכבים ע"ש. ועיין בשער המלך (ה' יום טוב ג-ד) דרק באימורין וקרבן עולה שהם כליל לגבוה אינם בכלל אוכלין, ויש במליחתן משום עיבוד (כמבואר ברשב"א מנחות ומשנה למלך הנ"ל), דלא חזי לאכילה כלל, מה שאין כן חלבים ונבילות וטריפות דחזי לגויים ע"ש. והכוונה דכיון דהבהמה היא של ישראל, וראוי להאכילו לבני נח, שפיר

פרק די) דדוקא חצי שיעור בעין קאמר רבי יוחנן דאסור, אבל חצי שיעור על ידי תערובות מותר מן התורה משום דלא חזי לאיצטרופי ע"ש. ובחוות דעת (סימן קד סק"א) כתב עוד סברא בזה, דמבואר בשו"ת חכם צבי (סימן פו) דהא דחצי שיעור אסור מן התורה הוא רק באיסורי אכילה, משום דעושה מעשה להחשיב את החצי שיעור, ואסור משום אחשביה, אבל בחמין לגבי כל יראה, שלא עשה מעשה, ליכא איסורא בחצי שיעור ע"כ. ואם כן כשאוכל האיסור עם תערובת החיתר, הרי לא אחשביה להאיסור לאכילה, דדלמא כוונתו להחיתר ע"ש. ואם כן תקשה דאכתי יש עלה שם אוכל בעת שחיתתו, גם אי יש בה איסורא דאכילת דם או אבר מן החי, דיכול לאכלו בתערובות, ואכתי נימא אין צביעה באוכלין.

ונראה דהנה בתוס' (יומא עד. ד"ה כיון) הקשו על הא דאמר רבי יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה כיון דחזי לאיצטרופי, אמאי לא קאמר מטעמא דבסמוך דקרא כתיב כל חלב לרבות חצי שיעור ע"ש. וכתוב בריטב"א ליישב דבאמת רבי יוחנן מכל חלב נפקא ליה, אלא דמפרשינן לדידיה מעמא דקרא ע"ש. והיינו דחזי לאיצטרופי הוא מעם של הכתוב שאסרה חצי שיעור. וכתוב באבני ציון (ח"ד סימן נ"ו אות ג) דאם כן הא דחצי שיעור בתערובות מותר משום דלא חזי לאיצטרופי, היינו דוקא למאן

אך אכתי יש להעיר, למה אין עלה שם אוכל, הא יכול לאכול ממנה חצי שיעור. ובשלמא לרבי יוחנן דחצי שיעור גם כן אסור מן התורה שפיר מובן דאסורה באכילה לגמרי, אבל לריש לקיש דחצי שיעור מותר מן התורה, למה אין עלה שם אוכל מן התורה, ואיך יתחייב משום צובע, הא אין צביעה באוכלין.

ולפי זה היה מקום לומר, דלכן פליגי רב ושמואל אי חייב בשוחט משום צובע, על פי מה שכתוב בספר עין הרועים [ערך חצי שיעור אות א'] להוכיח דרב ושמואל פליגי גם בדין זה אי חצי שיעור אסור מן התורה ע"ש. ואם כן שניהם לשיטתם אזלו, דרב סבירא ליה חצי שיעור אסור מן התורה, ואם כן השוחט בשבת יש איסור באכילתו גם בחצי שיעור, אי מצד איסור דם, אי מצד אבר מן החי, ואין עליו שם אוכל, וחייב בשחיתתו משום צובע. אבל שמואל דסבירא ליה כריש לקיש דחצי שיעור מותר מן התורה, אם כן גם כאשר איסורא רביע על הבשר, יתכן לאכלו לאט לאט בחצי שיעור, הוי עלה עדיין שם אוכל, ואין צביעה באוכלין, ועל כן חייב בשוחט רק משום נטילת נשמה.

אמנם אכתי יש לדון בזה, דגם לרבי יוחנן יש עלה שם אוכל, על פי מה דמבואר בר"ש (מבול יום ב'-ג) ובמהרש"א (פסחים מד.) ובמנחת כהן (ח"א

התורה בחצי שיעור על ידי תערובות, דאין בזה משום חזי לאיצטרופי, דלרבי יהודה לא דרשינן מעמא דקרא, ואסור חצי שיעור בכל ענין. אבל הגמרא פריך ולוקמיה במזיד ואלביא דרבי מאיר, והרי לדידיה איכא על הבשר שם אוכל, דראוי לאכלו בחצי שיעור על ידי תערובות, ואם כן אין צביעה באוכלין, וגם בשחט במזיד לא נעשה מומר בשחיטתו.

טו.

ועל פי דרכו של הישועות יעקב, היה נראה לומר גם באופן אחר, דהרמב"ם בפירוש המשניות לשיטתו אזיל, דהגם שכתב דהשוחט בשבת חייב משום נטילת נשמה (שבת יא-א), מכל מקום כתב (שם ה-ז) לגבי חובל דיש בזה חיוב משום מפרק, וזה לשונו, המפרק הרי הוא תולדות דש וכו', וכן החובל כחי שיש לו עור חייב משום מפרק, והוא שיהיה צריך לדם שיצא מן החבורה וכו' ע"ש. ופירש במגיד משנה הטעם, דאם לא כן הוי מקלקל ע"כ. והיינו דאין לפוטרו משום מלאכה שאין צריך לגופה, דהרי דעת הרמב"ם דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב (שם א-ז).

ולפי זה כתוב בתוס' רבי עקיבא איגר (שבת פ"ד אות קלא) דיש לחייב גם בשוחט משום מפרק הדם כמו בחובל, ואף אם אינו צריך ליתן הדם לכלבו, מכל מקום הוא בחובל להזיק פטור רק משום דהוי מקלקל, והוא שחיטה לא הוי קלקול.

דאמר דרשינן מעמא דקרא, על כן באופן דלא חזי לאיצטרופי שרי, מה שאין כן למאן דאמר לא דרשינן מעמא דקרא, אמרינן דחצי שיעור אסור מן התורה מגזירת הכתוב, ולא מטעמא דחזי לאיצטרופי, ואף באופן דלא שייך חזי לאיצטרופי גם כן חצי שיעור אסור מן התורה ע"ש.

והנה בדין זה אי דרשינן מעמא דקרא, פליגי רבי יהודה עם רבי מאיר, דרבי יהודה סבירא ליה דלא דרשינן מעמא דקרא כמבואר בגמרא (כבא מציעא קטו. ופנהדרין כא). אמנם ברבי מאיר מצינו בגמרא (נדה לא) דאמר, מפני מה אמרה תורה נדה לשבעה, מפני שרגיל וקץ בה וכו' ע"ש. וכתב בתורת השלמים (וי"ד סימן קפג) להוכיח מזה דרבי מאיר סבירא ליה דדרשינן מעמא דקרא ע"ש. ואם כן לרבי יהודה חצי שיעור על ידי תערובות גם כן אסור דמרבין מכל חלב, ולרבי מאיר דרשינן מעמא דקרא דחצי שיעור אסור רק משום דחזי לאיצטרופי, ואם כן על ידי תערובות שרי.

ומעתה יתיישב היטב דברי הפירוש משניות דנעשה מומר בשחיטתו, דכיון דסוגיית הגמרא אולא אליבא דרבי יהודה, הרי עבר בתחלת השחיטה על צובע, ואי דאין צביעה באוכלין, הא אין עלה שם אוכל, כיון דאסורה משום דם או אבר מן החי. ואין לומר דאכתי יש לה היתר אכילה מן

שאינה אמאי לא הזכיר הרמב"ם זאת גם בשוחט, דדוחק לומר דמיירי בלא יצא דם, או שלא יצא כגרוגרת ע"ש. ואם כן לרבי יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, מן ההכרח דהשוחט הוי מומר בתחלת שחיטתו, דביציאת דמו חייב משום מפרק, גם כשאין לו צורך מהדם, ובגמר השחיטה הוי שחיטת מומר, ולכן אי אפשר לאוקמי המשנה דמיירי במזיד. אבל רבי מאיר יתכן דסבירא ליה כרבי שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, וכאשר אינו צריך לדמו ליכא חיובא משום מפרק, ואם כן יתכן לאוקמיה גם במזיד, דלא נעשה מומר בתחלת שחיטתו.

אמנם יש לדון בזה, דיתכן דמלאכת מפרק כאשר אינו צריך להדבר היוצא, אין בה שום מלאכה כלל, ועדיפא ממלאכה שאינה צריכה לגופה, וכמבואר בתוס' (שבת עג: ד"ה וצריך) דכבשים ושלקות שסחטן, לגופן מותר, למימיהן חייב חטאת, ואמאי שרי לגופן ליהוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה, אלא טעמא שאין דרך דישה בכך ע"כ. (ועיין במשנה ברורה סימן של סקל"ב). ואם כן בשוחט שאין צריך להדם, גם לרבי יהודה לא נעשה מומר בתחלת שחיטתו. וגם לפי מה שנתבאר לעיל מהירושלאמי דרק באב מלאכה מחייב רבי יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה, אבל בתולדה פוטר. ואם כן מפרק דהוי תולדת דש, גם לרבי יהודה פטור במלאכה

אך עצם הקושיא של הישועות יעקב מתחלתו יש להבין, שכתב לפשיטות דבתחלת השחיטה עדיין ליכא משום נטילת נשמה, דהא מבואר ברש"י ותוס' (שבת קז) דבכל חבלה חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום, כי נטילת הדם היינו נטילת נשמה, כדכתיב (דברים יב-נג) כי הדם הוא הנפש, וכשנטל מקצתו נטל מקצת נשמה (עין תוס' כתובות ה: ד"ה דם). וצריכין לומר דקושייתו הוא, דבשביל נטילת נשמה שבחבלתו אינו חייב, דהוי מקלקל וכמבואר ברי"ן המובא להלן. אך על זה יש לומר דמבואר בגמרא (שבת קז) דלרבי יהודה כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר ע"ש. וכיון דמוקמינן משנה זו אליבא דרבי יהודה, אם כן לדידיה יש חילול שבת תיכף בהתחלת השחיטה משום נטילת נשמה.

טז.

והנה בהא דכתב הרמב"ם דנעשה מומר בתחלת השחיטה, בחידושי הרי"ן (שם) חולק על זה, דלא מתחייב עד גמר שחיטתו, דמקמי הכי הוי מקלקל בחבורה דקיימא לן דפטור ע"ש. ויש להבין טעמא דהרמב"ם דנעשה מומר גם בתחלתו. ובחידושי רבי עקיבא איגר (וי"ד סימן ב סעיף ה) כתב לבאר בשני אופנים, חדא דגם במקלקל

בשעת הקלקול אלא לאחר מכן, דלאחר שנעשה החבורה בא הדם. מה שאין כן בשוחט מיד בשעת קלקול בא התיקון להוציא מידי אבר מן החי לבן נח.

ולפי זה אם נדון על תחלת השחיטה לחייבו, תליא בשני תירוצים, דלפי תירוץ הראשון חייב כיון דהדרך כך לעשות תחלת שחיטה בשביל סופו, אבל לאידך תירוצא דבעינן התיקון בשעת הקלקול, ממיילא בתחלת שחיטה דעדיין לא בא התיקון, דהא עדיין לא יצא מידי אבר מן החי עד גמר השחיטה, הוי כמו חובל וצריך לכלבו דפטור. ואם כן יש לומר דזהו טעמו דהרי"ן, דסבירא ליה כסברא השניה דתוסי' דלא חשיב זה כמקלקל על מנת לתקן, ודעת הרמב"ם דזה חשיב כמתקן, והוי שפיר מומר בתחלת השחיטה עיי"ש. (ועיין בזה בקצות החושן סימן נב, ובנתיבות סימן שג).

יש איסור דרבנן, וסבירא ליה להרי"ן דמחלל שבת במלאכה דרבנן לא נעשה מומר לכל התורה, והרמב"ם סבירא ליה דגם באיסור דרבנן נעשה מומר. שנית, דלכולי עלמא בדרבנן לא נעשה מומר, אלא דהרמב"ם סבירא ליה דתחלת שחיטה הוי מלאכה דאורייתא, דהוי מקלקל על מנת לתקן.

וזה תליא בשני תירוצים בתוסי' (שבת קו. ד"ה חוץ מחובל), ותוכן דבריהם דלר"י גם לרבי שמעון מקלקל גמור בחבורה פטור, ולא מחייב רק בחובל וצריך לכלבו, ולרבי יהודה גם בזה פטור אף דהוי מתקן. ועל זה כתבו לחלק לרבי יהודה בין חובל וצריך לכלבו ובין כל שוחט דעלמא, בשני אופנים, או דבחובל וצריך לכלבו פטור, דאין דרך לחבול בשביל כלבו, מה שאין כן בשוחט. או דבחובל וצריך לכלבו אין התיקון מיד

* * *

דרוש לשבת שובה

ישראל, אחר שהם יושבים ועוסקים צמורה זה ארבעים שנה רלופות, צלי טירדת פרנסה, שלא יחשבו שהמורה דצר ריק הוא, כי הוא חייכם, אמתמה.

צוד מלינו צפרשה זו, דצר שלא נמצא צשאר פרשיות, שתיקנו

ויב"ל משה לדצר את כל הדברים האלה אל כל ישראל, ויאמר אלהם שימו לבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד לכם היום, אשר תאוו את צניכם לשמור לעשות את כל דברי המורה הזאת, כי לא דצר רק הוא מכס, כי הוא חייכם (דברים לז-מה). ויש להבין וכי הוצרך משה לומר לצני

חוטאים] ע"כ. ואם כן לפעמים מנזר פחיתות מעלת המוכיח אין דבריו מתקבלים.

וְלַפְעָמִים המניעה מתוכחה היא מנזר המקבל, וכדאיתא בגמרא (יבמות סה:): כשם שמנזרה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מנזרה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע ע"כ. ובשעה שרויין לומר תוכחה לאדם, צריכין מתחלה להתבונן צמחות אותו האיש, ולחשוב על זמן נכון שיהא מוכן לקבל התוכחה.

וְלִבְנֵי משה רבינו, העניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר יב-ג), לא החשיב עצמו שהוא ראוי לומר תוכחה, כי יאמרו לו טול קורה מבין עיניך, והרי אמר משה עליהם עוד מעט וסקלוני (שמות ז-ד). ולכן מנינו צמחה שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה (רש"י דברים א-ג). ורק ציומו האחרון האריך להם בדברי תוכחה כמבואר בפרשיות אלו.

וְהַעֲבִיץ צוה הוא, דאיתא באור החיים הק' על הכתוב ויקרבו ימי ישראל למות (בראשית מז-כט), שכל נשמה יש לה ניצויות רבות, וכך הם מספר ימי חייו, והימים שעושה בהם המנזרת נתקן ניצוץ אחד של הללם שהוא כנגד היום ההוא, ובעת השינה עולה הניצוץ

חז"ל איך לחלק את הפסוקים להשבעה קרואים, ונתנו סימן לזה הז"ו ל"ך (ראש השנה לא.). וצריך ביאור הכוונה בזה. ובשור"ת זכרון יוסף (אור"ח סימן טו) כתב, דהז"ו לך קאי על משה רבינו ע"ה, ז"ו קרני הוד, כמו שנאמר (שמות לד-לה) כי קרן עור פני משה, ונדחק מאי טעמא אומר 'לך' לנוכח ע"ש. ובחתם סופר (רי"ש הפרשה קל). הוסיף, דנראה 'לך' גמטריא חמשים, שהיה לו למשה מחמשים שערי צינה, שהשיג מהם מ"ט כידוע (ראש השנה כא:). והנה איתא דזכה לזה על ידי א' זעירא דויקרא (עיין ילקוט ראובני שם), והרמז 'האזינו' אותיות הז"ו א' נ' ע"כ.

וַנְרָאָה עוד, כי תוכחה היא מנזרה גדולה מאוד, וכמו שנאמר (ויקרא יט-יז) הוכח תוכיח את עמיתך. ואמרו חז"ל (שבת נד:) כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו נתפס על כל העולם כולו ע"כ. ומי יוכל לומר זכיתי לצי שמקיים מנזרה זו כראוי. אמנם כבר אמרו (ערכין טו:) אמר רבי טרפון תמה אני אם יש צדור הזה שיכול להוכיח, אם אמר לו טול קיסם מבין שיניך [עון קטן שצידך], אומר לו טול קורה מבין עיניך [זה יכול לומר לו טול אתה עון גדול שצידך, הלכך אין יכולין להוכיח, שכולן

יט-כד), ואז ניטל ממנו שער החמשים שעולה בגמטריא 'לך' ע"כ. ואם כן כעת שנתקצצו אללו כל האורות מכל ימיו, הרי נתגלה עליו גם האור ההוא של שער החמשים שזכה בהם קודם שחטאו ישראל בהעגל. ובמאז כזה הרגיש עצמו כי ראוי הוא להוכיחם, ויהיו הדברים שאומר להם יוצאין מן הלז וגכנסין אל הלז, ולא יאמרו לו טול קורה מבין עיניך, צראותם זיו תואר פניו. ולכן בא הרמז בשירה זו 'הזיו לך', שכולם העידו אז על זיו תוארו. ולא רק על זיו של המ"ט שערי צינה, אלא היה אז עליו גם הזיו של שער הגו"ג, הזיו 'לך', כי נתקצצו ונתאספו לשרות עליו האור של כל ימי חייו שעבד בהן את צוראו.

ובבזו כן כנסת ישראל עמדו אותם היום צרום המעלה, ומוכניס היו לקבל תוכחה, ואין ציניהם גם אחד שיהא מצוה שלא לומר לו דבר שאינו נשמע. והוא כי מצינו שמשה אמר להם ציום ההוא, ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה (כט-ג). וצ"ש"י שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה (עבודה זרה ה:). ואם כן ציום ההוא נתגלו עיניהם ונפתח לבבם לדעת והטו אזנם לשמוע, מה שלא זכו לזה כל הארבעים שנה הקודמים.

שכנגד היום ההוא, שתהא רחוק מההפסק גם אם ירשיע אחריו. וכשיגיע קץ האדם פקודת נפשו, יתוספו צו כל חלקי הנפש שגדו והלכו מידי לילה ולילה. וזהו שאמר הכתוב (תהלים קד-כט) תוסף רוחם יגועון, פירוש הרוח עצמה שלהם. וזהו ויקרבו ימי ישראל למות, פירוש חלקי הנשמה שעלו ממנו דבר יום ציומו, הן עתה קרבו כמאמר הכתוב תוסף רוחם, והוא אומרו למות, כי חלקי הנשמה נקראים ימים, והרגיש יעקב אבינו בתוספות המרובה כי באו ימי השילום, ויקרא לבנו ליוסף ע"ש בצארכה.

ובבזו כן משה רבינו ציומו האחרון, התאספו אללו כל האורות של המעשים טובים שעבד בהן ה' כל ימי חייו, והרגיש אז גודל מעלתו. ואמר לישראל בן משה ועשרים שנה אנכי היום (דברים לא-ג), היום מלאו ימי ושנותי (סוטה יג:), שחלקי נשמתו הנקראים ימים, ככולם נתמלאתי כעת. ואם זכה משה בחייו אשר קרן עור פניו, על אחת כמה וכמה כאשר התקצצו אליו כל חלקי ניוצי נשמתו, אשר זיו תוארו היה נורא מאוד, כי חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ה-א). ובפרט לפי מה שמצוה צלקוטי תורה להאר"י (פ' ואחמנו) שקודם חטא העגל השיג משה כל החמשים שערים של צינה שנצראו בעולם, אלא שבשעת החטא נאמר לו 'לך' רד (שמות

לא דבר ריק הוא מכס', הדיבור שאני מדבר עמכם היום לא יהיו ריק, שלא יעשו רושם עליכם, 'כי הוא חייב', היום אתם מרגישים כי התורה היא חייב, ודבר אחד מדברי לא ישוב ריקם, אלא יעשו אות לטובה.

וְלָבֶן הנהיגו הקדמונים שיתאספו בשבת אחר ימי ראש השנה, להורות לבני ישראל הדרך ילכו זה והמעשה אשר יעשו, כי כעת נוכל לומר לכל אחד מישראל 'הזיו לך', שורה עליך אור גדול מהרהורי תשובה שעברו עלינו בימי ראש השנה, כל אחד מאתנו נתעלה למדרגה רב, ומשתוקקים לתקן המעשים, ולקבל על עצמו עול התורה ומצותיה. וכאשר לבנות ישראל פתוחים, ולאדם מערכי לב, אז ה' נותן הדיבורים צפי הדורש, ומה' מענה לשון, יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי.

* * *

הנביא קורא ומכריז (הושע ו-א) לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו יך ויחצבנו, יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו, ונדעה נרדפה לדעת את ה', כשחר נכון מוצאו, ויצוא כגשם לנו כמלקוש יורה ארץ, מה אעשה לך אפרים מה אעשה לך יהודה, וחפדכם כענן צקר וכטל משכים הולך, על כן חצבתי

ומבואר עוד ברש"י (שם) שאותו היום נתן משה ספר התורה לבני לוי, וצאו כל ישראל לפני משה ואמרו לו, משה רבינו, אף אנו עמדנו צייני וקבלנו את התורה וניתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר לא לכם ניתנה, לנו ניתנה. ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית לעם וגו' (כו-ט), היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום ע"כ. הרי כי כל ישראל השתוקקו אז להתורה. ואז אמר משה לישראל 'הזיו לך', על כל אחד מכס יש כעת זיו התורה, יש לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע, וכעת אתם מוכנים ומשתוקקים לתוכחה, ועל כן הוכיחם אז.

ובזה סיים משה את דבריו לישראל ואמר להם, כעת אשר נתן ה' לכם לב לדעת, שימו לבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום, אשר תזוּם את בניכם לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת, כי הדברים הנאמרים לכם היום צודאי יעשו רושם רב עליכם, ולא יהיו חוזרים הדברים ריקם, כי אני עומד היום ברום המעלות, והדברים הם נאמרים צהאור של כל המצות ומעשים טובים השורים עלי, שהיום מלאו 'מיני', וגם אתם עומדים כעת ברום המעלות, עומדים על דעת רבם. 'כי

לחיתא בגמרא (מדה ל:): שכאשר בא הזמן של האדם לנצח לאויר העולם ציוס הולדו, אינו יוצא משם עד שמשביעין אותו, תהי נדיק ואל תהי רשע, והוי יודע שהקצ"ה טהור ומשרתיו טהורים, ונשמה שנתן בך טהורה היא, אם אתה משמרה בטרהה מוטב, ואם לאו הריני נוטלה ממך, שנאמר (ישעיה מה-כג) כי לי תכרע כל ברך, תשבע כל לשון, זה יום הלידה, שנאמר (תהלים כד-ד) נקי כפים וצר לצב אשר לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה [שקיים שצועתו לשמור את התורה] ע"כ. כל אחד מאתנו נשבע לפני ה' ציוס הראשון שצאנו לעולם, כי נהיה נאמנים לה' ולתורתו, ולא נעבור על מצותיו. ודבר זה היה המעשה הראשונה שעשינו בעולם צעת לידתנו. וכאשר עומדים צדין ציוס ראש השנה, מעבירין לפנינו השבעה הזאת שנשבענו, ותוצעין מה נעשה בשבעתך, 'זוה היום' דנים על 'תחלת מעשיך', והוא 'זכרון ליום ראשון', מזכירין אותו מה שעשינו ציוס ראשון מימי חיינו, שנשבענו נאמנות לה' להיות נדיק.

אך צמשך ימי השנה הטיירות משכיחים זאת מאתנו, ואנו שקועים בתרדימה של אכילה ושתייה ורדיפת הון ותענוגים. אך צראש השנה מקיצין אותנו מלמעלה ותוקעין

בנציאים ע"כ. ויש לומר צזה רמז על יום השבת שאנו עומדים צו אחר ראש השנה, שכל אחד מאתנו נתעלה ציוס טוב לעמוד צמדרגה גצוה יותר ממצבו כל השנה, לעשות צו קצת צשבון הנפש היכן הוא עומד צעולמו, איך עוצרים עליו ימיו ושנותיו, אם הוא ממלא תפקידו אשר עזרוו הוא מסחוצב כאן למטה. טירות האדם מטריוו צמשך השנה אשר חי הוא צלי צשבון, כעור הממשש צאפלה. אצל ציוס הראשון של השנה, ה' מזריח אור רב מלמעלה על כל אחד, לדוד ה' אורי (תהלים כ-א), צראש השנה (ויק"ר כד-ד), כל אחד זוכה צו להארת עינים, לא להיות עוד כסיל צחושך הולך. והוא נקרא 'ראש' השנה, כי הוא חג להראש, שיזדכך הראש ויתצרה אור מחשבתו, לומר אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה.

אצו אומרים צתפלת ראש השנה, זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, ופשוטו שאדם הראשון נצרה ציוס זה, ונכשל צחטא עך הדעת, ונידון צו יוצא צדימוס, ואיתא צפסיקתא (פסקא כג) שאמר לו הקצ"ה, זה סימן לצניק, שעתידין להיות עומדים לפני צדין ציוס זה ויוצאין צדימוס, ומטעם זה קצעו את היום הזה ליום הדין לדורות (ר"ן ראש השנה טו.). אך יש צזה עוד כוונה,

נפשו. והנה בשלשה ימים יש ע"ב שעות כמנין חס"ד. על כן מתאונן הנביא להלאה, ומה לעשה לך אפרים מה לעשה לך יהודה 'אחדכם' כענין בקר, שאין מביא הגשם, כן אחס מראים חסד, ואין כל מאומה, 'וכטל משכים הולך', כמו הטל היורד בהשכמה, שצחום השמש יפסק. 'על כן חציתי צנזיאים', חציתי לכם דברים על יד הנביאים, חכמי ישראל בכל דור ודור, ש'אחדכם' הע"ב שעות של השלשה הימים הללו לא יעברו כענין בוקר וכטל משכים הולך, אלא ידבק עצמו ויתחזק בתשובתו להיות לה המשך וכן נלחי.

*

וְזוּהוּ קורא הנביא, לכו ונשובה אל ה', נלך ונשוב אל בית אבינו, תתבונן היכן אתה מסתובב, אתה לא נמלא בבית אביך, שכחת ימי הנעורים הטעורים שהתנהגת בעדינות וציופי, וכעת אתה מתגורר בחו"ים ושוקים צין אנשי בליעל, אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם, חייך אינם חיים, ותחת שתשב יחד עם אבותיך בחרת לרעות בשדות אחרות, לכו ונשובה אל ה', די לנו הימים שכבר עברו בלי חשבון, ומעתה נשוב לדרכי התורה ומצותיה. ונתבונן כי הנרות אשר עוצרים עלינו אינם במקרה, אלא זה יד ה' הוא לעורר אותנו כי רע ומר

בשופר, עורו ישנים משינתכם ונרדמים הקינו מתרדמתכם, וחפשו צמעשיכם וחזרו בתשובה וחזרו בוראכם, אלו השוכחים האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא ייל (רמב"ם ה' תשובה ג-ד). השינה באדם הוא אחד מששים למיתה (ברכות 10:). - והנרדמים בהבלי הזמן הם כמתים. אך כאשר מקיפין אותם בראש השנה חוזרים לחיותם. ועל כן אמר יחיינו מיומים, קבלנו חיות בשני הימים של ראש השנה, וקראם בשם 'יומים', כי שני ימים אלו הם יומא אריכתא חדא (ביצה ל:), כל אחד נתעלה להקיץ מתרדמתו, לחזור ולשוב אל ה', אבל יתכן כי עדיין אין זאת בר קיימא, כי תרי יומי עדיין לא היו חזקה, אבל ציום השלישי, כאשר ממשיכין זאת גם ליום השלישי, כמו שחל בשנה זו שסמוכה לה תיכף יום השבת, אז יקימנו ונחיה לפניו, תהיה קיום לחיות זה, כי תלתא יומא לכולי עלמא הוי חזקה.

אמנם לפעמים כח היצר גדול, שגם אחר שזדקך האדם בשלשה ימים הללו, שוב חוזר לסורו ולקיא, על כן הנהיגו הקדמונים לדרוש ציום השלישי, ולעורר לבבות ישראל בעוד שהם פתוחות מהארת הימים שעברו, שימשיכו התעוררות זו גם להלאה לדעת לרדוף את ה', ולהתחזק בהשבעה שנשבע, שלא נשא לשוא

אבל כבר כתב הרמז"ם (ה' תשובה ז-ג) שאפילו עבר כל ימיו ועשה תשובה ציוס מיתתו ומת בתשובתו, כל עונותיו נמחלין שנאמר (קהלת יג-ג) עד אשר לא תחשך השמש והאור והירח והכוכבים, ושבו העבים אחר הגשם שהוא יום המיתה, מכלל שאם זכר זוראו ושז קודם שימות נסלח לו ע"כ. ומכל שכן כאשר עומד בדמי ימיו, שיוכל עוד להתעלות גם אם העבר שלו היה חושך ואפלה, וכמבואר ברמז"ם (שם ז-ג) שמשנה שמו, כלומר אני אחר, ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים, ומשנה מעשיו כולן לטובה ולדרך ישרה ע"ש.

והנה השחר צא אחר זמן של חושך, שמשנתה השחרות ומתעלם מן העולם, וזרח אור היום, ומשעה לשעה מתגבר יותר ויותר, וכאשר נדעה נרדפה לדעת את ה', לא יתייחס, אלא יכיר גדול כח התשובה, שהוא 'כשחר נכון מוצאו', שאחר חשכות הלילה, זו מעשיהן של רשעים (צ"ר ז-ה), צא אור היום. 'ויבוא כגשם לנו', כי הגשם צא מהאדים שעולים מן הארץ, שאחר אתערותא דלתתא ממטירים את הגשם מלמעלה, כן אצלנו אם נתעורר לשוב אל ה', אז ימטיר לנו שפע התעוררות מלמעלה, ויבוא כגשם לנו.

עזב את ה', 'כי הוא טרף', הקצ"ה הוא מציא הטריפה עלינו, 'וירפאנו' הטרף ההוא אינה מכה אלא תרופה שלא נמות בחטאותינו, והנרות באים לרפא אותנו, כדרך סם מר שנוטלין לרפואה, 'יך ויחזשנו', בהכאה עצמה הוא מחבש אותנו שלא נתדרדר עד כדי מיתה.

ואמר שוב, ונדעה נרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מוצאו, כי ישנם ימים המסוגלים מאד להתקרב לה', אשר גם בהתעוררות קטן ימצא ויפתח לפניו אור גדול, והמה הימים שמראש השנה עד יום הכיפורים, אשר עליהם נאמר (ישעיה נה-ו) דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב. הקצ"ה ממציא עצמו להאדם, ועומד על פתח לבו, וקול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי, ובהחלטתו הפעוטה לפתוח את הפתח ימצא עצמו עומד לפני אציו שבשמים. וכאשר 'נדעה נרדפה לדעת את ה', כשמחליט בדעתו לרדוף לדעת את ה', 'כשחר נכון מוצאו', ימצא את אור ה' מאיר לפניו כשחר נכון, ויש לשום לב שלא לאצד הזדמנות זו, אשר ה' ממציא עצמו לפניו כשחר נכון.

והבתוב מדמה זאת 'כשחר נכון', כי יתכן שלפעמים יתייחס האדם, כאשר רואה עצמו שקוע בתאוות עולם, מלוכלך בצוך, ואומר החסיינה עוד העצמות היצשות הללו.

בהתנהגותם למנוע זאת, ועל כל פנים לא יהיו שותפים בתוצאות הללו.

הכתוב אומר (דברים לא-ט) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל, שימה צפיהם, למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל. כי אציאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותיו זאת חלב ודבש, ואכל ושבע ודשן, ופנה אל אלהים אחרים ואכל ושבע ודשן וגו', ונאלונו והפר את בריתי וגו', וענתה השירה הזאת לפניו לעד, כי לא תשכח מפי זרעו, כי ידעתי את יצרו וגו'.

וּנְרָאָה הכוונה צוה, ואקדים מה שמצינו בנ"ך (יהושע ה-יג) ויהי זהו יהושע זיריחו (יחד עם בני ישראל), וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו, וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לנרנו, ויאמר לא כי אני שר נבא ה' עתה באתי ע"כ. ומדוע בא המלאך עם חרב שלופה ליהושע, ומה היה המשא ומתן ביניהם. מבואר בגמרא (מגילה ג.) שהמלאך האשים אותם בשני דברים, ראשית, אתמול ציטלתם קרבן תמיד של צין הערבים. ושנית, עכשיו כלילה אתם לא נלחמים, והיה לכם לעסוק בתורה. שאל אותו יהושע, ועל חזו מהם זאת כעת. ענה המלאך, 'עתה' באתי, על העון של עכשיו ציטול תורה. וקשה, איך משמע

הנה נסיונות הזמן הם קשים מאוד, הרבה מצני הנעורים נושרים מדרכי התורה למחצה לשליש ולרביעי. דבר שהיה פעם רחוק מאתנו, אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה צרחותינו, ורק לעתים רחוקות היה נשמע כזאת, צעונוותינו הרבים נעשה דבר השכיח כמעט בכל משפחה ומשפחה. האצות מורטים שערות ראשם, מלאים זער ועגמת נפש עד כדי סכנה לחייהם. הכתוב אומר (ל-ו) ומל ה' חלקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' וגו' למען חיך. וזריך להצין מהו הקשר של ומל ה' את לבב זרעך לאהבה וגו' לחיבת למען חיך, זהו למען חייכם. ופירש הרה"ק מוהר"ש מצעלוא ז"ע, כי כאשר הבנים אינם הולכים בדרך הישר, והאצות רואים זאת, זה נוגע לחייהם, שאינם יכולים לסבול זאת, ולכן שומר ה' גם את הבן, ומל גם את לבבו, 'למען חיך', שלא תבוא ח"ו לידי סכנת חיים, כי אין לאדם חיים טובים ומאושרים, רק כאשר ימול ה' גם את לבב זרעך לאהבה את ה', כי זה נוגע למען חיך ע"כ.

אך לאו כל אדם זוכה לזה, והרבה פעמים אין האצות אשמים בכך, הרי גם אצרהם היה לו בן ישמעאל, ויחזק היה לו בן עשו, והרשימה ארוכה צוה. אך ישנם דברים שהם תלויים גם בנו, והאצות יכולים

ודבר זה הוא מפתח גדול לחינוך הילדים, באיזה אופן האבות מוסרים את התורה לבניהם. לפעמים הדברים נמסרים שמנות התורה קושרים את האדם בזיקים, מגדירים את האדם מכל צד, רשימה ארוכה של לא ולא. לא תאכל זה, ולא תעשה זאת, ולא תדבר כן, ולא תסתכל וכו' וכו', והם מטילים עול על הצואר, חסור לעשות זה, וחייב לעשות זה. ועל כן יתכן צרבות הימים שהאדם יפרוק עול התורה מעל צוארו. אבל באמת אין הדברים כן, התורה דרכיה דרכי נועם, התורה מלמדת אותנו לחיות בדרכי החיים שאין עוד יופי כמותה בכל השצעים אומות. ולא נמצא בכל העולם חיי משפחה של שלווה ותענוג ונחת כמו שיש בין יהודים חרדים לדבר ה'.

איסורי התורה הם רק לטובתינו, שלא לחיות כבהמה, לרדוף אחר תאות לבבו, שסופו אין לו מעצור, ועומד ומלסטם את הבריות, ומאבד את האנושיות שלו וחיי משפחתו, בשביל שלא יוכל לעצור ברוחו בתאותיו המרובים. לא תמצא יהודי חרדי שטועם דראגס, אלא אותן שאינן בני תורה, ואין מוצאין סיפוק בחייהם, החיים שלהם נעשה גועל נפשם, ורוצים לשכוח קצת מחייהם, ולחיות בעולם שני של חלומות. יש לנו למסור לבנינו היופי

בפסוקים ענמם כל המשא ומתן הזה שהגמרא למדה. ומסביר התוספות המילה 'לנו', היא קיצור הפסוק (דברים לג-ד) תורה נוה לנו. וזה ששאל להמלאך, האם באת 'לנו' על ציטול תורה, אם 'לצרינו', או האם באת על זה שלא הקרבנו קרבן התמיד שמציל אותנו מצרינו. וענה המלאך, 'עתה' באתי, על ציטול תורה הנרמזת במילים 'עתה', כדכתיב בצרפתינו ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, עד כאן דברי התוספות.

ויש להבין אם בשאלה רמז המלאך את לימוד התורה בפסוק תורה נוה לנו, למה אם כן בתשובה רמז המלאך את לימוד התורה בפסוק אחר, ועתה כתבו לכם. ואמר הגאון מפוניבז' ז"ל, שהמלאך ענה ליהושע לא רק שבאתי לרמוז לכם על ציטול תורה, אלא באתי לרמוז לכם איך הגעתם לכך, למצב הזה. ואמר ליהושע, נכון שבדאי יש לך תירוץ על זה, כי תשיב לי הרי עומדים באמצע מלחמה, ואין הראש כלול לקבוע ענמו ללמוד בזמן כזה. אך זהו רק אם אתם מסתכלים על התורה בתור 'ציוו', תורה נוה לנו, אז יכול להיות שיש לכם קשיים ותירוטים של מלחמה, אבל אם הייתם מסתכלים על התורה כמו 'שירה', ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, כאשר זה שירה ועוג לא מצטלים מהתורה, אין שום קשיים ע"כ.

ובאשר ימקור האדם התורה לבניו
 באופן של שמחה ואישור,
 ותמיד ידבר להעלות על הנס יופי
 דרכי התורה, שלא עשנו כגויי הארצות
 ולא שמנו כמשפחות האדמה, ראו איך
 הגויים חיים, ותכירו אשר אשרינו מה
 טוב חלקנו ומה נעים גורלנו, אז לא
 ירצו לפרוק עול תורה, כי ישכילו
 וילמדו דעת צמעתה של דרכי
 התורה. ועל כן אמר הכתוב על
 כתיבת הספר תורה, ועמה כתבו לכם
 את 'השירה' הזאת, אין זה ספר של
 ניוויים וחוקים שכופין אותך עליהם,
 אלא התורה היא שירה, וככה תמסור
 אותם לבניך, ולמדה את 'בני' ישראל,
 'למען תהיה לי השירה הזאת לעד
 בבני ישראל', הבחינה לבחון עצמך אם
 התורה היא אלנך עול או שירה,
 העדות לזה הם 'בני' ישראל, כיצד
 עושה תורתך רושם על בניך.

והבושיך הכתוב, כי יבוא זמן אשר
 הנסיונות יהיו עלומות,
 ואכל ושצע ודשן, יהיו משוקעים
 במאות, והפר את צרית, יפירו
 קדושת הצרית, ויפרקו מעצמם עול
 התורה, ואז בזמן כזה 'וענתה השירה
 הזאת לפניו לעד', אם תהיה אלליכם
 התורה ל'שירה', שתרגישו האישור
 והשמחה והיופי שיש בדרכי התורה,
 תהיה זאת לכם לעד 'כי לא תשכח
 מפי זרעו', רק באופן כזה תוכלו
 לגדל את זרעכם שלא יסורו מדרכי

שיש בדרכי התורה, חשיבות כל מנחה
 ומנחה בפני עצמה. יום הכיפורים
 אינו יום סיגוף שקשה לקיימה, הוא
 יום של שמחה, בקירוב לבנינו
 שצשמים שמוחל לנו עונותינו, ואנו
 מזכרים עליו שהחיינו וקימנו והגיענו
 לזמן הזה. חג הסוכות אינו עול לעוונ
 ביותו ולאכול צוקה, הוא יום
 שמחתינו, שאנו חוקים צלל
 דמהימנותא תחת כפני אבינו שצשמים.
 מנחה תפלין הוא מקשר ומדבק אותנו
 ליוצרנו, וכן בכל המנחות. לימוד
 התורה כשזוכה להשיגה, היא נחמדה
 מזהב ומפז ומתוקה מדבש ונופת
 נופים, וכמו שכתב באור החיים הק',
 ושמחת בכל הטוב (דברים כו-יא), שאם
 היו בני אדם מרגישיין צמתיקות
 ועריבות טוב התורה, היו משתגעים
 ומתלהטים אחריה, ולא יחשב צעיניהם
 מלא עולם כסף וזהב למאומה ע"ש.

ובבוז כן שאר כל המנחות, גם כאשר
 אין אנו משיגיין טעמם, מכל
 מקום חלקים הבין דרכה, שהן מעדיין
 ומזכיין האדם שעושהו, וכל מנחה
 מוסיפה תפארת לאדם. - ומה גם
 שעל ידי קיום מנחת ה' אנו זוכין בזה
 לחיים נחיים של עולם הבא, אשר רק
 שעה אחת קורת רוח בעולם הבא
 יפה מכל חיי העולם הזה. ומי לא
 מוכן להטריח עצמו בכל דהו, בקיום
 מנחת ה', עבור תענוג מופלא שיזכה
 בזה לנצח נחים.

בלעדיהם, הילדים רואים היטב התנהגות זו וזה משפיע עליהם. לכן התורה מזהה 'וצחרת צחיים למען תחיה אתה וזרעך', שהילדים יראו שאתה מקיים תורה ומצוות בשמחה כזה כמו שזוכה בהם לחיים, וזה יגרום שגם להם תהיה שמחה במצוות, וזה ישפיע על כל רוחניותם.

ובזה אמר להסביר, איך יתכן שהיו יהודים שמסרו נפשם בצואם לאמריקה על שמירת השבת, ולא זכו שבניהם ישארו נאמנים לה' ולתורתו. כי הקיצה לזה היתה, שאכן מסרו נפשם, אך ציוס השישי כשצאו מהעבודה וסיפרו שאיבדו את עבודתם בגלל שמירת שבת, אמרו זאת בעצב מתוך אנחה, ולא אמרו זאת בשמחה שזכו ב"ה לעמוד בנסיון ולעבוד השי"ת, ועצב זה שניכר היה על פניהם, נתן לבניהם את ההרגש שהם אינם יכולים לעשות הדבר הקשה הזה, רק אביהם זיכולתו היה לעמוד בדבר קשה זה. אבל אילו עשו זאת מתוך שמחה, והיו בניהם רואים זאת לזכיה שזכו לשמור השבת, והכל כאין וכאפס נגד מה שזכו לשמור את השבת, ממילא היה להם חשק ורצון להמשיך ולחיות בצורה זו ע"כ.

ב"ה בזמנינו איך לנו נסיונות משמירת שבת קודש, אבל לעומת זה נתגבר עלינו הנסיונות מהאינטערנעט,

התורה, כי ידעתי את יצרו, ואין צדק האדם להתגבר עליו רק כאשר ישיג כי התורה הזאת היא שירה.

*

אמנם אי אפשר למקור התורה לבניו כשירה, רק אם הוא עצמו גם כן במדרגה זו, וכמו שפירשו (מהלל קי-ב) אשרי איש ירא ה', 'צמחותיו חפץ מאד', אז גבור בארץ יהיה גם זרעו. אבל אם קיוס התורה הוא לעול על נוארו של האב, מה יוכל כבר להשפיע על בניו, יתכן שהוא לא ירצה עוד להתייגע ולהתעמל במה שאביו עמל. התורה הקדושה אומרת (דברים ל-טו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב, ואת המות ואת הרע וגו', וצחרת צחיים 'למען תחיה אתה וזרעך'. ויש להבין קיוס הפסוק, הלא זה פשוט שאם יצחר צחיים, יחיה הוא וזרעו. ולא עוד, הלא גם זרעו מצווה וצחרת צחיים למען תחיה, אם כן יזכה לחיים מצד עצמו, מדוע התורה כוללת הבנים עם האב.

וראיתי בשם הגאון רבי משה פיינשטיין ז"ל, שהתורה מצווה עלינו שנעשה את המצוות בצורה כזו שגם בנינו יראו לקיימם, שכן לפעמים אדם יכול לקיים מצוות כמי שכפאו שד, וכמי שהיה מעדיף לחיות

אלא נריך להדיגיש שלבושים אלו הם
בלתי ננועים, שאינם נאים לכת מלך
להתלבש בהן, והוה התפארת שלנו
שאנו הולכים ננועים, והבית חינוך רק
מעורר אותנו שנכיר ונדע שלא מתאים
ללכת בלבושים כאלו.

*

צוד יש לעורר על מה שפשתה
המספחת, ונעשה לאבן נגף, גם
לאלו שיש להם פילטער, והיא
החבורות השונות ששולחין זה לזה
מעסעודזשעס או קליפס, שמגיעין לכל
מי שפתוח למה שקורין וואלטס-עפ
וכדו'. ראשית דבר, יש בחבורות אלו
אנשים שהם קלי הדיעות, ויראת שמים
שלהם מועטת, ודיבוריהם מנובלת,
וראיתם מטונפת, וכל מה שעולה
ברוחו ומחשבתו מפין זאת בלי צושה
לכל הנלוים אליו. ויש בתוכו גם
ליצנות ממנות ה', וממנהגי ישראל
הקדושים, וממנהגי ישראל, אשר
השפעת קריאתם וראיתם מרובה,
ומקרר את הירא שמים מיהדותו
בעקיפין, ומכזה האש של התלהבותו
לעבודת קונו, והזמני קודש שהיה ירא
וחרד מפניהם נעשה מזולזל בעיניו,
וצרבות הימים יראה את עצמו מקורר
לגמרי ציהדותו.

חז"ל אמרו הרבה חצרותא עושה
(עיין סוטה ז.), ואנו מתפללים

והפריעות ששוררת בחצרות. ואין להאריך
במה שכל אחד יודע כבר, שבלי
פילטער היא כלי של אצי אצות
הטומאה, ומי שיש לו זאת בכיסו או
בציתו או במסחרו, הוא בגדר מומר
לדבר אחד מן התורה, וכל יהדותו
מקורר, ויוכל להיות בטוח שגם בניו
אחריו יהיו כמותו בדרך כלל, ועוד
גרוע יותר, וצרבות הימים ימלא אותם
בכיפה קטנה, או גם בלא זה ח"ו.

אך גם מי שירא וחרד לדבר ה',
ומשתמש רק בכלים כשרים, אם
רוצה שיעשו הדברים רשם גם על
בניו אחריו, נריך לעשות זאת מתוך
שמחה, להכיר בעצמו ולהסביר לבניו,
כי אנחנו בני מלכים, ואין אנו רואים
להיות שקוע בצון כמו גויי הארץ,
והכלים הללו מוילחין את האדם מן
העולם בסופו, שאובד אנושיותו. והוה
התפארת שלנו שאנו מתנהגים
בצניעות. ואם אמור יאמר לבניו, אני
נריך לשום פילטער מפני שצתי החינוך
כופין אותנו בזה, כבר הפסיד דיבור
זה חצי חינוכו והשפעתו, כי רק עבור
סיבה הוא מוכרח לעשות כן. וכן הוא
בכל הדברים, כאשר צתי החינוך
מעוררים שאין ללכת בצגד זה או
מנעלים כאלו, אם יאמר לבניו שאין
ללבוש מפני שהצית חינוך מבקש זאת,
לא ישפיעו הדברים בחינוכו, כי אז
בשעות שאינו נמלא בצית חינוך, או
כאשר יתגדל וימלא משם, יחזרו לסורס.

נעשו כאנשים אחרים, ורואה את עצמו לשעבר, שהיה חי כחיי צהמה, להיות מקושר עם כל החיים הפרטיים של כל אחד. ומאז הוא מוצא לעצמו שעות רבות לבני ציתו, ויכול להקדיש הרבה זמן לשיעורי תורה.

הימים הללו הם ימי תשובה, לכו ונשובה אל ה', ימי חיינו הם כה קצרים, כאלו של עוף הפורת, נגלל את הימים היקרים שיש לנו לחיות בחיים נעלים צחורה ועבודת ה'. העולם הזה הוא רק כפרוזדור צפני העולם הבא, התקן עצמך צפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין. ותחת שראשו תהא שקוע בהבלים, יכניס עצמו ביותר בחינוך ילדיו לתורה ועבודה, ובהתעלות עצמו בעבודת ה'. להשתתף בשיעורי תורה שנתרבו בזמן האחרון, ללמוד מסכת דף אחר דף, ולחזור עליהם, וליקח הבחינות עליהם, וטעמו וראו כי טוב ה'.

זה שלשה ימים שלא השתמשנו בכלים הללו, יעשה לעצמו גדר כעת להפרד ממנו על עשרת ימי תשובה, וימלא את עצמו עומד ציוס הכיפורים בפנים שונות, ברצינות ויראת ה' נסוכה עליו. הלא גם על פי דין יש לזוהר בעשרת ימי תשובה צדכרים שאינו מזהר בכל השנה, ואין לאכול מפת עכו"ם גם מי שאינו מזהר צוה בכל השנה (עיין ש"ע או"ח סימן תרג).

על זה בכל יום שתצילנו מחצר רע. וכאשר שאל רבי יוחנן בן זכאי את תלמידיו, שיאמרו לו מכל ההשפעות רעות שישנם בעולם, איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם, השיב רבי יהושע חצר רע (אבות ב-ט). וצימני קדם כאשר רצה להתחבר עם חצר רע, היה עולה זה צטירחא, שמתחלה יתקרב אליו, ולינך לצימו מפעם לפעם, והזמן מוגבל כמה יוכל ליטב עמו וכו'. וכעת עלה ציד היצר עצה להכשיל האדם, שיוכל ליטב צציתו, ולהתחבר ביחד עם קלים ורקים כל שעות היום והלילה.

וגם אם יהא הכלי שלו מנוקה מחצרותא לא טובה, מכל מקום עכס הדצר הוא נזק גדול להאדם, הוא נעשה מקושר ומבודק (שקורין לזה עדיקטעט), והוא נעשה רעב ואמא לידע בכל עת מה שמתרחש, אשר רוב הדברים הם שטוחים והבלים, והוא מעורב עם החיים הפרטיים של כל אחד, היכן הוא הולך, ומה הוא עושה, ומה חושב לעשות, ומהו עם בני ציתו. ועבור זה מוניח הקשר שלו עם אשתו וצניו, וגם כאשר הוא יושב צציתו אין ראשו עמו. השלום צית שלו נעשה חלוש, הקירוב עם צניו וצנותיו וחינוכם הוא רק על קצה המזלג.

הרבה אצרכים סיפרו לי, שמאז שהורידו זאת מכליהם, הם

ויעל זה מתאונן הכתוב צפרשתנו, שחת לו לא בניו מומס דור עקש ופתלתול (לז-ה), כאשר כלי האצות הם מושחתים, 'שחת לו לא', אין זה נוגע רק להאב בעצמו, אלא 'בניו מומס', אתה עושה גם את בניך בעלי מומים, שמתגדל 'דור עקש ופתלתול', וכי לא די לנו מה שאנו רואין כבר בעיינינו התולאות הרבות שגרמו כלים אלו לבני הנעורים. 'הלה' תגמלו זאת, זהו הגמול שאתה משלם לה', עבור הטובות הרבות שעושה עמך בכל עת ורגע, 'עם נבל ולא חכם', הלא איזהו חכם הרואה את הנולד (תמיד לז), איך היא החכמה שלך.

'זבור ימות עולם', אין היו אצותיך מחנכים את בני ביתם, כמה אהבת תורה ויראת שמים ראית אלל אצותיך, אין היו הם חיים צלי להיות מקושר ומהודק לכלים הללו, וכי אתה עושה לבניך מה שאצותיך עשו עבורך. 'בינו שנות דור ודור', תחזונו בהשינוים שנעשו ונתהוו מדור ההוא עד דורנו. 'שאל אצין ויגדך', מה היו אצותיך אומרים לך, כאשר היית שאל אותם על התנהגותך ועל התנהגות ביתך, 'זקניך ויאמרו לך', מה היו זקניך אומרים לך.

וירא ה' וינאך מכעם בניו וצנותיו (לה-ט), כאשר הקצ"ה רואה זאת הוא עומד וכועס, אם אינך חס

ונלכה ונשובה אל אישי הראשון, לחיות חיי נורמליים כמו שחיו בימי קדם, ולא להחליף עולם עומד עבור עולם עובר. ואין מבקשים ממנו רק דבר קטן, שכשיבוא לביתו ידחוק רק כפתור אחת על הכלי שלו, ויכבה ההשתמשות של סוג הנ"ל. ואם לא יוכל לפעול על עצמו לעשות כן, יוכל לדון מזה על עצמו, עד כמה שהוא כבר נעשה עדיקטעט עם זה, שגם על ימים אחרים אין זכותו לפרוש מהם, ומה יהיה עוד ממנו צרבות הימים.

זה נוגע לטובת האדם בעצמו, וציות לבניו, שיהיה לו פנאי הרבה להשתעשע עמהם ולהדריכם. וגם על ידי זה יתחנכו בניו אחריו להתנהג כאצותיהם. כי מי שעדיקטעט לכלי זה, הוא מדריך צוה גם את בניו שיתנהגו כמותו, ויתרגלו לזה כן גם מימי הנעורים, והתולאות יוכל כל אחד לשער בעצמו. ואין גם אחד שרואה שבניו יהיו ראשם משוקעים צוה כמותו. וזריך האדם להחליט צנפשו, אם רוצה צנים כשרים, או רוצה להשתעשע בכלים אלו, כי שניהם ציחד לא יוכל להיות, ואם צוחר להיות אדוק בכלים הללו, בהכרח שמוותר על גידול בניו, ומפקיר אותם להרוחות הנושבות בעולם.

נחת דקדושה, לא כן כאשר יתעורר אחר שהבנים כבר נתגדלו, הוא בעצמו יוכל לשוּב לעולם גם קודם מיחתו, אבל צוה לא ישחנו בניו, ויחסר ממנו הדור ישרים יצורך.

וייצור ה' שמוכה לשוּב אל ה',
 נדעה נרדפה לדעת ה',
 יחינו מיומיים, היה לנו שני ימים מאירות ראש השנה, ועומדים ציוס השלישי, יקימו ונחיה לפניו, לנצל שבוע זאת להתחבר אל ה' בתורה ובתפלה. וכאשר לנו פותחים פתח כפתחו של מחט, יפתח לנו ה' פתח כפתחו של אולם, כי גלוי וידוע לפניך שרצונו לעשות רצונך. - נכנסו לשנה חדשה, יתן ה' שיהיה שנת ששון ושמחה, ונושע בכל משאלות לבנו, בבני חיי ומזוני, אותן שזריכין לבנים יושעו בבנים, ואותן שיש להם בניס יזכו לגדלם בניקל, וחיים ארוכים וברואים, פרנסה בהרחבה שלא יפריע אותנו מעבודת ה', שנה טובה ומתוקה, ושנת גאולה וישועה צמורה בימינו אמן.

על עמך ומאכז את נפשך, מה אתה רוצה מהילדים הטורים שלך, למה אתה מפקיר אותם בהתנהגותך. 'לו חכמו ישכילו זאת' (לז-כט), אם היה להם חכמה, איזה חכם הרואה את הנולד, אז היו משכילים האבות מה הם עושים, והתולדות שינאו מהתנהגותם. אבל הם עם נבל ולא חכם, ולכן כעת לא מרגישים זאת, אבל יבינו לאחריתם, כשיזדקנו ויראו מה נעשה מילדיהם באחריתם, רק אז יבינו מה שהזיירו אותם מתחלה, אבל אז תהא כבר מאוחר, ואי אפשר להשיב את הזמן.

ואשרי איש ירא את ה' במנותיו
 חפץ מאוד (מהלים קיג-ה),
 ופירשו חז"ל (עבודה זרה יט.) אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש, וכמו שאמר הכתוב (קהלת יג-ה) זכור את צוראך צימי בחורותיך. ואז יזכה כי 'גבור בארץ יהיה זרעו, דור ישרים יצורך', כי מי שמתנהג ביראת ה' כאשר בניו מתחנכים אללו צימי נערותו, זוכה אחר כך לראות מהם

שליים שבת שובה תשע"ה לפ"ק

דברים ושבו אל ה', אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב (הושע יד-ג).

שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך, קחו עמכם

איסורא רבא, לאכול טבל. והקשו בתוס' שם הא אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חצירך. ומירנו דכיון שבא האיסור על ידו, שאמר לו מלא לך כלכלה של תאנים, על כן מוטל עליו להצילו מהאיסור, ואמרינן דליעבד איסורא קלילא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבא. אבל כשלא נעשה האיסור על ידו, אין אומרים לאדם חטוא אפילו איסור קל, כדי שלא יצוא חצירו לידי איסור חמור ע"ש.

ובזמנתה כיון שהקב"ה נתן בנו את היצר הרע, אשר יצר לב האדם רע מנעוריו, ודין גרמא שבני אדם חוטאין, ואמרו (ברכות לב.) אליהו הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר (מלכים א יח-לז) ואתה הסיבות את לבם אחורנית וכו', וחזר הקב"ה והודה לו לאליהו דכתיב (מייכה ד-ו) ואשר הרעותי [אני גרמתי להם שצראתי יצר הרע] ע"ש. ונמצא כביכול שבא האיסור על ידו ח"ו, לכן ניחא ליה כביכול דליעבד איסורא קלילא לעבור על 'לא יוכל', ולא ליעבדו ישראל איסורא רבא שיטמעו בסטרא אחרא, כן כתב הרב בני חיי ע"כ.

ואז"ל יש לומר דידוע כי הקב"ה שומר תורתו (ירושלמי ר"ה א-ג), ואיך יתכן אלל ה' מנזות תשובה, הרי מעולם לא נכשל בחטא. אך כאשר ה' מקבל בני ישראל בתשובה,

ונראה בהקדם לבאר מה דאיתא בגמרא (יומא פו:) אמר רבי יוחנן גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה שנאמר (ירמיה ג-א) הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר, הישוב אליה עוד וגו', ואת זנית רעים רבים, ושזו אלי נאום ה' ע"כ. והקשו המפרשים הלא זה כלל בכל התורה דעשה דוחה לא תעשה, ומאי אולמא תשובה, דגדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה. אך באמת אינו דומה, כי בכל עשה דוחה לא תעשה, מי שעובר על הלא תעשה הוא מקיים בזה העשה, ודוגמת מילה בשבת, שהמחלל את השבת מקיים בזה מנזות עשה דמילה, אבל כאן, המנזות עשה דתשובה מוטל על החוטא, והלאו של לא יוכל צעלה הראשון לשזב לקחתה (דברים כד-ד), מוטל על הקב"ה, ומדינא אין כאן עשה דוחה לא תעשה, אלא גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה.

אך לפי זה באמת יש קושיא לאלקינו איך מקבל שבים, הא אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חצירו (שבת ד.) ואיך מני לעבור על 'לא יוכל' בשביל שיזכו ישראל. וכתב החיד"א בספרו פתח עינים (ברכות לב.) דמנינו בגמרא (עירובין לב:) דניחא לחבר דליעבד איסורא זוטא, לתרום שלא מן המוקף, ולא ליעבד עם הארץ

יש איסור לאו על ה' כביכול, לא יוכל
 בעלה הראשון אשר שלחה לשוב
 לקחתה. ואם כי ישראל עושין תשובה,
 ועשה דוחה לא תעשה, מכל מקום
 העשה הוא על ישראל והלאו הוא על
 הקב"ה, ואין בזה עשה דוחה לא
 תעשה. אבל באמת הכתוב אומר
 (דברים ל-3) ושבת עד ה' אלקיך
 ושמעת בקולו וגו', ושבת ה' אלקיך את
 שבותך ורחמך, ושבת וקצרך מכל
 העמים אשר הפיץ ה' אלקיך שמה,
 אם כן יש מצות עשה גם על ה'
 עמנו לשבת לקחת אותנו, ושפיר עשה
 דוחה לא תעשה.

אמנם עשה זו על ה' הוא רק אחר
 שנקיים רישא דקרא ושבת
 עד ה' אלקיך, אז ושבת ה' אלקיך.
 ולכן כל זמן שאין ישראל מקיימין
 המצוה המוטלת עליהם ושבת עד ה'
 אלקיך, איכא עדיין לאו של לא יוכל
 בעלה הראשון לשבת לקחתה, ורק
 כאשר ישראל עושין תשובה, אז
 מתחייב ה' בהעשה של ושבת ה'
 אלקיך, ואז עשה דוחה לא תעשה.
 ועל כן אמר שובה ישראל עד ה'
 אלקיך, ולא תחוש כי איכא לא תעשה
 של לא יוכל, ואיך נוכל לשבת אל בעל
 הראשון, קחו עמכם דברים ושבו אל
 ה', אם אתם לוקחים עמכם דברי
 תשובה, אז 'ושבו אל ה', אתם
 מנילים מצות תשובה על ה' כביכול,
 כי הצטיח לנו אז ושבת ה' אלקיך את

הרי כביכול הוא עובר על לאו ולא
 יוכל בעלה הראשון לשבת לקחתה. ואם
 כי דינא כן דליעבד חזר איסורא
 זוטא, מכל מקום פגם חטא יש בו,
 על דרך שמנינו בתענית חלום שמתר
 להתענות בשבת, ואף על פי כן נריך
 ליתב תעניתא לתעניתו (תענית יב:).

וזדוה שאמר הכתוב, שובה ישראל עד
 ה' אלקיך, וכי תימא איך מהני
 תשובתנו, הלא יש איסור לאו של לא
 יוכל לשבת לקחתה, ואין אומרים חטוא
 בשביל שיכה חזירך. על זה אמר קחו
 עמכם דברים ושבו אל ה', קחו
 עמכם דברי חטאותיכם ותשובו אותו
 אל ה', כי הוא הגורם לזה שנתן לנו
 יצר הרע, ואתה הסיבות את לבס
 אחורנית, וכיון שהאיסור בא על ידו,
 ניחא לחזר ליעבד איסורא קלילא, ולא
 ליעבדו ישראל איסורא רבא, להיות
 נטמעים בחטא ועון.

*

צוד יש לומר דהנה אמרו חז"ל
 (סנהדרין יז:): רבי אליעזר אומר
 אם ישראל עושין תשובה נגאלין, ואם
 לאו אין נגאלין. אמר לו רבי יהושע
 אם אין עושין תשובה, הקב"ה מעמיד
 להן מלך שגזירותיו קשה כהמן
 ומחזירן למוטב ע"כ. ויש להבין למה
 לא יתכן שירחם ה' עלינו לגאלינו,
 ואחר כך נשוב אל ה'. ונראה דבאמת

שבותך, ושפיר עשה דומה לא תעשה
יוכל לגאלינו.

*

גם יש לומר בהקדם לבאר מה
דאיתא בגמרא (ראש השנה טו.)
למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין,
ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי
לערבב השטן ע"כ. ובחסו' שם בשם
הירושלמי, כד שמע קל שיפורה זימנא
חדא צהיל ולא צהיל, וכד שמע תניין
מתערבב ולא עביד קטגורא ע"ש.
ונראה דאיתא בגמרא (יומא פו.)
דבתשובה מיראה זדונות נעשו כשגגות
ע"ש. והנה ישראל כששומעין קול
שופר מתעוררין בתשובה, וכמו שכתב
הרמב"ם (ה' תשובה ג-ד) דרמנו יש צה
עורו ישנים משינתכם. אבל תשובה זו
היא רק מיראה, וכמו שנאמר (עמוס
ג-ו) אם יתקע שופר בעיר והעם לא
יחרדו. ואם כן השטן נעשה מצוה, לא
שאי אפשר לו עוד לקטרג על
הזדונות, אבל עדיין נשאר צידו לקטרג
על השגגות שגם הם צריכין כפרה,
ולכן צהיל ולא צהיל. אמנם כאשר
תוקעין עוד הפעם, ועושין תשובה
עוד הפעם, אז גם השגגות שנשאלו
מהתשובה הקודמת מתכפרת, ונמחל
החטא לגמרי, ועל כן נעשה השטן
צהיל, שאין לו עוד על מה לקטרג.

וזדהו שאמר הכתוב, שובה ישראל עד
ה' אלקיך כי כשלת בעונך,

בתשובה הראשונה נעשה מהזדון שוגג,
ומהעון נעשה כשלון, ושוב אמר להם
קחו עמכם דברים ושבו אל ה',
שיעשו אחר כך תשובה שניה, וצוה
יתכפרו גם השגגות הללו, ואמרו אליו
כל תשא עון, שיחכפר כל העון. [שוב
ראיתי מוצא כן מהל"ח (ברכות ד:
ד"ה גדול), והוסיף עוד דהתשובה
השניה נחשבת כתשובה מאהבה, עד
שזדונות נעשו לו כזכות, והו כל
תשא עון 'וקח טוב', שנהפך לזכות
ולטוב ע"ש. ועיין צוה אריכות בספר
דורש שמונים אופן ח'].

*

ובזה שסיים הכתוב וקח טוב, יש
לומר בהקדם מה שאנו אומרים
בתפלה (מוסף ראש השנה) אתה זוכר
מעשה עולם, ופוקד כל יצורי קדם,
לפניך נגלו כל תעלומות והמון
נסתרות שמבראשית, כי אין שכחה
לפני כסא כבודך, ואין נסתר מנגד
עיניך, אתה זוכר את כל המפעל, וגם
כל היצור לא נכחד ממך. ויש לומר
שאנו ממליצין לה', הן אמת שאנו
חוטאים, ואין מי שיאמר זכיתי לצי,
אבל אתה יודע גם הנסתרות שבלב,
שזה אינו מרצונינו הטוב, הכאב
שבלבנו, והנער העמוק שיש בחוכנו,
כאשר אין לנו יכולים לעמוד בנסיון,
הוא לפעמים גדול הרבה יותר
מתענוג החטא. וגלוי וידוע לפניך

תוכו חנו רואים לעבוד את ה'. ולפניך נגלו 'המון נסתרות שמזראשית', שמתחלת בריאתנו מרצונינו הטוב נשבענו לפניך שנהיה מקושרים ונאמנים לפניך. ומגד אחד 'אין שכהה לפני כסא כבודך', כי זוכר כל הנשכחות אתה, אצל לעומת זה גם 'אין נסתר מנגד עיניך', מה שטמונה בלבנו שאין אחרים רואים, גם זה אין נסתר מנגד עיניך. 'ואתה זוכר את כל המפעל', אצל לעומת זה גם 'כל היצור לא נכחד ממך', עמס היצור האדם שעומד לפניך, איך לבו נשבר בקרבו לשברי שברים, גם זה לא נכחד ממך.

ועל זה הצטיחנו ה' בפרשת התשובה, אם יהיה נדחך בקנה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך (דברים ל-ד), גם אם מרוב החטאים תהיה נדח מאת ה', משוקע בארציות ותאות העולם, אצל 'בקנה השמים', עדיין נשאר צך זויות אחת בקנה לצך שאתה קשור עוד לאצין שבשמים, 'משם' מאותה נקודה קטנה שעדיין אתה לא נדח, 'יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך', יעורר אותך ה' שלא תשקע לגמרי, ולא ידח ממנו נדח, אלא תתעורר עוד לשוב אל ה' בכל לצך ובכל נפשך.

וזדהו שאנו מבקשים 'כל תשא עון וקח טוב', שיקח לפני עיניו

שרצונינו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיקה (ברכות יז.). וכמו שפירש צבינה לעתים (ח"צ דרוש א' לשנת נחמו) הכתוב (תהלים לח-ה) 'ה' נגדך כל תאותי, אכן לנגד עיניך עומד כל תאותי, איך שאני רודף אחר תאות הגוף וחוטא, אמנם 'ואנחתי ממך לא נסתרה', האנחה שיש לי בשעת החטא, ומכל שכן לאחריו, גם זה לא נסתר מלפניך.

ובזה פירשו גם מה שהתאונן (שם מד-כא) 'אם שכחנו שם אלקיני ונפרוש כפנו לאל זר', אף על פי שאנו פורשים את ידינו לאלהים אחרים, אפילו הכי אתה יודע שלא שכחנו שם אלקיני, וגם בשעת החטא אנו דבוקים בו, 'אלא אלקים יחקור זאת כי הוא יודע תעלומות לב', איך נשבר לבנו בקרבנו, בעת שאנו מתערבים בגוים, ולמדנו מעשיהם (עיין דרשות חתם סופר ח"צ שג:).

וזדהו שאנו אומרים לפני ה', אתה זוכר 'מעשה' עולם, כל מה שאנו עושים בעולם אתה זוכר, לא רק מה שעושין בגלוי, אלא אתה זוכר אף כל מה שעושין בסתר, וגלוי לפניך תעלומות סתרי כל ח', כי אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה'. אצל 'לפניך נגלו' גם 'כל תעלומות', האנחה והכאב שעומד אחנו בהעלם בעת שאנו חוטאים, כי בתוך

הטוב שמוטמן בתוך העון, אהבתנו
 לה' גם צעת שאנו חוטאים, שרצונו
 לעשות רצונך אלא השאור שצעיסה יצרנו.

לפני כל נדרי תשעי"ה לפ"ק

שניתן לנו כעת. כל אחד יודע איך
 הוא נראה, העבר הוא מר מאוד, אנו
 מלאי עון צמשך כל השנה, אבל עדיין
 יש לפנינו עתיד גדול, ויכול להגיע
 למדריגה גדולה אם ישוב אל ה'
 וישנה דרכי חייו, כי צעל תשובה חציב
 מאוד למעלה, וכלשון הרמזים (ה'
 תשובה ז-ו) אמש היה זה שנאוי לפני
 המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום
 הזה אהוב ונחמד קרוב וידיד. אמש
 היה מוזדל מה' אלקי ישראל, צועק
 ואינו נענה, ועושה מצות וטורפין
 אותן צפניו, והיום הוא מודבק
 בשכינה, צועק ונענה, ועושה מצות
 ומקבלין אותן צנחת ושמחה, ולא עוד
 אלא שמתאווים להם ע"ש. וזהו עבודת
 יום הכיפורים, דאף שאמש היה שנאוי
 ומרוחק ומוזדל מאלקי ישראל, מכל
 מקום אם ישוב היום צתשובה, יהיה
 איש אחר לגמרי, ידיד וקרוב ומודבק
 בשכינה.

כי ציום הזה יכפר עליכם לטהר
 אתכם מכל חטאותיכם לפני ה'
 תטהרו (ויקרא טז-ל). צמשנה (יומא
 פה:): אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל,
 לפני מי אתם מטהרין, מי מטהר
 אתכם, אצרכם שצשמים, שנאמר (יחזקאל
 לו-כה) חרקתי עליכם מים טהורים
 וטהרתם, ואומר (ירמיה יז-ג) מקוה
 ישראל ה', מה מקוה מטהר את
 הטמאים, אף הקדוש צרוך הוא מטהר
 את ישראל ע"כ. ויש להצין שמדמה
 טהרת הקצ"ה לטהרת המקוה, הלא
 כל טהרת המקוה הוא רק ממת ה'
 שמהר, וזודאי שטהרת הקצ"ה
 עדיפא טפי מטהרת מקוה.

אנו נכנסין כעת ליום גדול וגורא,
 ימים יוצרו ולו אחד צהם, אין
 לנו צכל השנה יום חשוב כזה, אשר
 צו אנו יכולים להטהר מכל עונותינו,
 אבל יש תנאי לכפרה זו, כי יום
 הכיפורים מכפרת רק עם תשובה יחד
 (יומא פה:), צחרטה על העבר וקבלה
 על להבא, ויש לנו לנצל הזדמנות זו

אל דוד גם ה' העביר חטאתך לא תמות (שם יב-ג). הרי שקיבל ה' תשובתו כאשר הודה תיכף על חטאו.

ואמרו חז"ל (שם ד:) לא היה דוד ראוי לאותה מעשה [דבת שבע], ולא ישראל ראויין לאותו מעשה (של חטא העגל). לא דוד ראוי לאותו מעשה דכתיב (תהלים קט-כב) ולבי חלל בקרבי [יצר הרע חלל בקרבי ואין לו כח לשלוט בקרבי], ולא ישראל ראויין לאותו מעשה דכתיב (דברים ה-כו) מי יתן והיה לבצם זה להם ליראה אותי כל הימים, אלא למה עשו, לומר לך [גזירת מלך היתה ליתן פתחון פה לשבים] שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד, ואם חטאו נצור אומרים להו לכו אצל נצור. וצריכא, דאי אשמועינן יחיד משום דלא מפרסם חטאיה, אצל נצור דמפרסם חטאיהו [ואיכא חילול] אימא לא. ואי אשמועינן נצור, משום דנפיש רחמייהו, אצל יחיד דלא אלימא זכותיה אימא לא, צריכא ע"כ. ואם כן דוד המלך הוא הסמל והדוגמא לבני אדם, שגם יחיד אשר חטא ושז לפני קונו מתקבלת תשובתו, ודוד הוקם על, הקים עולה של תשובה.

ואירתא בגמרא (שבת ל.) אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (תהלים פו-ז) עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו, אמר דוד לפני

במשנה (יומא יח.) ערב יום כפורים שחרית, מעמידין אותו בשער מזרח, ומעבירין לפניו פרים אלים וכזשים, כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה ע"כ. ויש להבין למה העמידו אותו אצל השער דייקא. הלא היו יכולין להעביר הפרים והאלים לפני חדרו בלשכת פרהדרין. - גם לצאר מה שעיקר עבודת היום היא בכניסת הכהן גדול לפני ולפנים בקודש הקדשים, ולהוות שם הדם צין הצדים. ובפשוטו הטעם, כי ציוס הזה מכפר ה' על כל החטאים, על כן הונרך ליכנס לפני ולפנים עד המלך לרצותו, ולעורר רחמי שמים על כל ישראל.

ויש לומר עוד, כי הכתוב אומר (שמואל ב כג-א) ואלה דברי דוד האחרונים, נאום דוד בן ישי, ונאום הגבר הוקם על, משיח אלקי יעקב, ונעים זמירות ישראל. ויש להבין שדוד הקטן שאמר על עצמו ואנכי תולעת ולא איש (תהלים כג-ז), השתבח עצמו בסוף ימיו שהוא הגבר אשר הוקם על, הוקם למעלה, ונעים זמירות ישראל, ואין ישראל משוררין במקדש אלא שירותיו וזמירותיו (רש"י שם). אך חז"ל (עבודה זרה ה.) ביארו לנו, הוקם על, שהקים עולה של תשובה [שהוא שז תחלה ונתן דרך לשבים]. והיינו כי דוד חטא בחטא של בת שבע, וה' שלח את נתן הנביא להוכיחו, ויאמר דוד אל נתן חטאתי לה', ויאמר נתן

היה מאוד נחוץ לדוד שידעו זאת כל העולם, ויתעוררו לשבץ ותתקבל תשובתם כמו שנתקבל תשובת דוד. ועל כן זיקש עשה עמי אות לטובה, וידעו כולם שמחלת לי אותו חטא, וזוה יהיה הוא לפתח ושער לדופקי בתשובה. וצני יששכר (שבת ח-כא) פירש מה שאמר דוד בזממור שיר חנוכת הבית, ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי (שם ל-ג). כי בחנוכת בית המקדש 'דליתני', עשית אותי דלת ושער פתוחה לשבים, ולא שמחת אויבי לי, שאז הבינו כולם שלא הייתי ראוי לאותה מעשה, רק צדדי לפתוח פתח ודלת לשבים ע"כ.

אך אכתי צריך ביאור למה הודיע ה' מחילת עון דוד בצורה זאת דוקא, שאמר שלמה כ"ד רננים ולא נענה רק בהזכירו חסדי דוד אציו. ויש לומר דאיתא בגמרא (ברכות לד:) אמר רבי אבהו במקום שבעלי תשובה עומדין, אין לדיקים גמורים עומדין שנאמר (ישעיה מו-יט) שלום שלום לרחוק ולקרוב, לרחוק ברישא והדר לקרוב ע"כ. ודוד המלך הוא לדוגמא גם על מעלה זו, כי אחר שחטא ושבתשובה, זכה להתעלות להיות משבעה הרועים, אשר מאות בשנה מימות משה ואהרן לא זכה לזה אדם. וזכה שנמשך ממנו מלכות בית דוד עד מלך משיח בן דוד, ועל כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו אחרים את כבודו.

הקצ"ה רצונו של עולם מחול לי על אותו עון [דבת שבט], אמר לו מחול לך. אמר לו עשה עמי אות צחיי, אמר לו צחייך איני מודיע, צחיי שלמה בנך איני מודיע. כשצנה שלמה את בית המקדש זיקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים, דבקו שערים [של בית קדשי הקדשים] זה בזה, אמר שלמה עשרים וארבעה רגוות [רנה תפלה תחניה, כתובים בתפלת שלמה, עד כ"ד], ולא נענה, פתח ואמר (שם כד-ח) שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויצוא מלך הכבוד וכו', ולא נענה. כיון שאמר (דברי הימים ב ו-מז) ה' אלוקים אל תשב פני משיחך, זכרה לחסדי דוד עבדך, מיד נענה. באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקצ"ה על אותו עון, ולא יפה אמר שלמה (קהלת ד-ב) ושבת איני את הממים שכבר מתו, מן החיים אשר המה חיים עדנה ע"כ.

והנה דוד לא הסתפק ולא הניח דעתו בזה שאמר לו ה' מחול לך, וגם הנצי"א נתן אמר לו כן בשם ה', גם ה' העביר חטאתך וגו', אלא זיקש אות צחיי על זה. ופירשו בו, כי צחמת לא היה דוד ראוי לאותה חטא, אלא נסתבב כן כדי להיות למורה דרך ליחיד שחטא, כלך אלל דוד ותראה שיש דרך לשבץ, ואם כן

והשירות ותשבחות שלו נתעלו על כל השירים שבעולם, ובשירי דוד עזדך נהללך ה' אלקינו, ובצית המקדש שרו רק שירי דוד, הרי לנו שבעל תשובה עומד ציותר מעלה גבוה מזדיקים גמורים. [ואולי מטעם זה נקראת 'צת שבע', שהיא היתה הקיבה שהביאה את דוד להיות מהשבעה רועים].

ויעל כן צא האות צימי שלמה, כשצנה צית ה', והיו לריבין להכניס הארון לצית קדשי קדשים, שהכריז שלמה שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויצאו מלך הכבוד, וזה היה אחר עמל ויגיעה של הרבה שנים שעסקו צניינה, ותועפות זהב שהזילו הכלל ישראל, ואין זכות בכל הדור ההוא, שהיו צהם הרבה לדיקים, ושלמה המלך צראשם, שזכותם יעמוד שיפתחו השערים, והתפלל כ"ד רננות, והשערים לא וזו ממקומם. ורק כשהזכיר שלמה זכרה לחסדי דוד עזדך, אותו דוד שחטא ועשה תשובה, אז מיד נענה ונפתחו השערים, בזה הראה ה' אשר לא רק שהקצ"ה מקבל שבים, אלא הם חשבים צעיניו יותר מזדיקים גמורים. ואשר דורו של שלמה שהיו צרום המעלה זכותם לא הועיל, מכל מקום זכרה לחסדי דוד עזדך הועיל. וידוע כי חטא זה הוא צחינת חסד דקליפה, וכמו שנאמר (ויקרא כ-ז) חסד הוא וגו'. וזכרה לחסדי דוד עזדך, שחטא לפניך ועשה

תשובה כהוגן, זכור את מעלתו, וזכותו יפתחו השערים. ויפה אמר שלמה, ושצח אני את המתים שכבר מתו, כי החוטא נקרא מת שמאצד חיותו, ורשעים צחייהם קרויין מתים (צרכות יח.), ושצח אני את החוטאים שכבר מתו, ואחר זה עשו תשובה על חטאייהם, שהם חשבים ועומדים צמעלה יחירה, 'מן החיים אשר המה חיים עדנה', היינו הזדיקים גמורים.

ויעל כן הזכיר דוד את מעלתו, ללמד לאחרים מדריגת צעלי תשובה, 'נאום דוד בן ישי', היה לי אצא אשר אין כמותו צישראל, אדם שלא חטא מעולם, והיה מארבעה שמתו רק צעטיו של נחש (צבת נה:), ונכשלתי צחטא. אצל 'נאום הגבר הוקם על', נתעליתי אחר החטא עוד יותר מלפנים, כי צמקום שבעלי תשובה עומדין אין לדיקים עומדין, וצוה הוקם עולה של תשובה, להצין עד כמה יוכל צעל תשובה להגיע, כי נעשיתי 'משיח אלקי יעקב', שהקצ"ה משח אותי למלך עד סוף כל הדורות, עד מלך משיח בן דוד, 'ונעים זמירות ישראל', הזמירות שלי הם נעימים לפני ה' יותר מכל התשבחות שבעולם, דרך המה נצחרו לשורר אותם צצית ה'.

ואמור 'ארוממן ה' כי דליתני', שכאשר הזכיר שלמה זכרה לחסדי דוד עזדך, נפתחו דלתות

השב שיוכל לתקן הכל בתשובתו, ועל ידי זה יהא 'מכיר' בעבודה, להכיר גדול כח התשובה, שעבודתו יכפר על ישראל.

ונעשה האות בכניסת הארון לבית קדשי קדשים, כי הכהן גדול הוצרך ליכנס לכפר עונות בית ישראל בעבודתו בקדשי קדשים, צהואת הדם בין הצדים ובכניסת הקטורת, וכדי להורות לו גדול כח התשובה, עשה ה' נס בכניסת הארון לשם, כדי שיתן הכהן גדול אל לבו, איך נכנס הארון לכאן, הרי דבקו השערים זה בזה, ורק באמרו זכרה לחסדי דוד עבדך נפתחו השערים, ומוזה יכיר גדול כח התעלות האדם על ידי התשובה.

*

הכתוב אומר, נאור בני מנחת אביך, ואל תטוש תורת אמן, קשרם על לבך תמיד וגו', צהההלכך תנחה אותך, צשכבך תשמור עליך, והקילות היא תשיחך, כי נר מנחה ותורה אור, ודרך חיים תוכחות מוסר (משלי ו-ז). אנו עומדים כעת בזמן חשוב מאוד, כניסת החג הקדוש אשר צו ה' מכפר להשבים על כל עונותיהם, אין לנו עוד כהיום הזה בכל השנה כולה, שעות הללו הם החשובים ביותר שיש לנו בימי חיינו. נתבונן נא קצת על החינוך הטוב

השערים שנדבקו, ונעשיית פתח ודלת להדופקים בתשובה. וה' העלית משאול נפשי, ממה שירדתי על ידי החטא לשאול, משם נתעלה עוד נפשי יותר צהתשובה שעשיית, ו'חיייתני' קבלתי חיות 'מירדי צור', ממה שנפלתי צהחטא לצאר שמת, ו'זמרו לה' חסידיו והודו לזכר קדשו', על ה' הטוב שמקרב את בעלי תשובה יותר מלדיקים גמורים, כי 'רגע צאפו' עבור החטא, ועל ידי התשובה 'חיים צרוננו, ו'צערב ילין צבי' צמרירות על החטא, ו'לצוקר נעשה רנה' על ידי התשובה.

והנה הכהן גדול שהוטל עליו להיות כלי כפרה על חטאי בני ישראל, לצו נשצר צקרצו על העבודה שהוטל עליו, וצרוצ צדקתו עונותיו ועונות כלל ישראל עומדים לפניו כהרים, ואיך יוכל לרצות את קונו. ויתכן שאינו מכיר גדול כח התשובה, אשר יוכל להתעלות עוד יותר ממעלתו של צדיק גמור, על כן כאשר מעצירין לפניו פרים חלים וכצשים שיכפרו למחר על ישראל, העמידו אותו אלל שער המקדש, כדי להזכירו על מה שצחנוכת הצית המקדש צבקו השערים זה בזה בקדשי הקדשים, ולא נפתחו צתפלותיו של שלמה המלך, ולא הועיל זכות דורו, רק צהזכירו חסדי דוד אציו נפתחו השערים, והראה ה' את לדוד שנמחל חטאו, ולהורות ליחיד

שקבלנו צימי נעורינו, העדינות והמדומה טובות שלמדנו אלל אבותינו ואמותינו, ואלל רבותינו שגם הם נקראים האבות שלנו, כי המלמד את בן חזירו תורה כאלו ילדו (סנהדרין יט:). כמה יפה ונעים היו חייהם, נלור בני מלות אביך, ואל תטוש תורת אמך שלימדו וחינכו אותך, נהרי הדמעות ששפכו אבותינו ואמותינו בשעת הדלקת הנרות עלינו שנתגדל ליראי ה' ובעלי תורה, לא היה להם שאיפה אחרת צימיהם אלא צנים טובים ודורות יראי השם. קשרם על לבך תמיד, ובהתהלך תנחה אותך.

האבות והזקנים שלנו אינם שוכחים אותנו, הם מעתירים עלינו תמיד גם צהיותם כבר במקום עליון, ואין להם עוד שום דבר בעולם הזה, רק שימשיכו הצנים וצני צנים דרכיהם דרכי התורה. וכתוב צדרשות חתם סופר (חלול ש:): שקבלנו שצראש השנה ויום הכיפורים, הנשמות הקדושות של האבות שכבר מתו, מטורפים עמנו היום צבית הכנסת צתפללותינו. את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלקינו (דברים טט-יד), וגם 'את אשר איננו פה', גם הם 'עמנו היום', מזורפים היום עמנו ע"ש.

הם באים לעורר אותנו לשוב בעוד מועד, הם מכירים כבר שהעולם הזה הוא הצל הצלים, והוא רק

כפרוזדור צפני הטרקלין, הם מרגישים כבר התענוג העליון איך יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הצא מכל חיי העולם הזה (אבות ד-ז), התענוג של לדיקים יושבים ועטרותיהם צראשיהם ונהנים מזיו השכינה, הם יורדים למטה צימים הקדושים צראש השנה וציוס הכיפורים ומקייים אותנו משינתנו, מה לך נרדם, אתה משוקע בשניה עמוקה בעולם הזה ושוכח על מה שצאת אל העולם, קום קרא לאלקיך לעצוד את ה'. והם אומרים עורו ישנים משינתכם, ונרדמים הקיטו מתרדמתכם, וחפשו צמעטיכם וחזרו צתשובה וחזרו צוראכם, אלו השוכחים האמת צהצלי הזמן, ושוגים כל שנתם צהצל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיצו דרכיכם ומעלליכם (כלשון הרמב"ם ה' תשובה ג-ד).

יצי זה אמר הכתוב, נלור בני מלות אביך, ואל תטוש תורת אמך, כי צשכך תשמור עליך, כאשר אתה ישן ונרדם צהצלי הזמן, הם שומרים ומתפללים עליך שלא תישן כן שינת עולם, 'והקייטו' כאשר אתה מקיץ משינתך, 'היא תשיחק', אין שיחה אלא תפלה (ברכות כו:), הם מתפללים אתך יחד, יש לך כעת גם כח אצותיך עמך אין אתה עומד צדד, אלא הם עומדים אתך כאן לצדך ציחד, ומעוררים אותך לשוב אל ה'.

גמור, ולומר עוד אשרי זקנתנו שכיפרה על ילדותנו. כל אחד יודע איך נראה ימי הילדות שלו, אבל עדיין אינו מאוחר, יכולים לתקן הכל צימי הזקנה ולכפר על ילדותנו.

*

היום הקדוש הזה הוא מקוה טהרה לכל ישראל, ושוהין (מען ווייקט זיך) צמקוה כל היום, כל רגע ורגע ששוהין צו מטהר את ישראל יותר, וצמוצאי יום הקדוש הוא יונא אדם אחר לגמרי. ומצינו צטהרת המקוה שני אופנים, חדא היא הטבילה, שהאדם הטמא טובל עמנו צמים ונטהר. שנית היא השקה, שמשיקין את המים לטהרן (צינה י:), שמים שנטמאו משיקין למקוה על מים טהורים והם נטהרין. והטהרה של השקה עדיפא מטבילה, כי הטבילה מסירה רק הטומאה מהאדם, אבל כשמשיק מים טמאים, המים נטהרים עד שיכולים לטהר צמים אלו גם את אחרים, שמסיר הטומאה מן המים ומשרה עליו טהרה שיוכל לטהר אחרים.

הטבילה צמים, הוא שבאים מים עד נפש, והוא נמצא תחת המים, עד שכמעט חיותו אינם חיים, וזה רומז לתשובה מיראה, שהאדם נמצא צמצ צרוע ונדכה, מיוסר צלער

ואין לאדם להתייחס ממצבו, לומר אני כבר אשאר כמו שאני נראה ואין צידי להתעלות עוד, אלא ישכח את העצר מה שהיה עד עתה, ויצחור לו הדרך הנכונה, לקבל על עצמו לשמור כל מצות ה', ולחנך על דרך זה את בניו, ואז יוכל להתעלות עוד יותר ממני שלא חטא כל ימיו. וחז"ל (שבת נו:) אמרו, שאמר רב אין לך גדול בצעלי תשובה יותר מיאשיהו צדורו, ואחד צדורנו וכו', ומנו עוקצן צר נחמיה ריש גלותא, והיינו נתן צויתא ע"כ. וצרשי (סנהדרין לא:) שהיה צעל תשובה, וכשהיה יונא לשוק היה נר דולק צראשו מן השמים, ועל שם כך קרו ליה רבי נתן צויתא, על שם האור שהיה זורח עליו ע"כ. הרי לנו גודל מעלת צעל תשובה, שזוכה לנר על ראשו, מה שאין זוכין צדיקים גמורים.

ועל כן אמר הכתוב, כי נר מצוה ותורה אור, ודרך חיים תוכחות מוסר, השומע תוכחות מוסר ומקבל אותה, וזה הזוכה ללכת צדרכי חיים. ולא יתייחס לומר כי עונותיו רבו, ואיך יוכל עוד לשנות דרכו וארחות חיו, כי יד ה' פשוטה לקבל שבים, ונר מצוה, יש מצוה אחת שעל ידה זוכין לנר על ראשו, והיא מצות התשובה. ויש לו לשמות על ההזדמנות שנותנין לו ציום הזה שיוכל להתקרב ולהיות עוד צמעלה יחירה מצדיק

לצבך וצכל נפשך, מתעוררת זהם האהבה המסותרת, הם מתגעגעים לקירבת ה' כי טוב, אין דבר בעולם שחציב להם יותר מקרבתם לפני ה', ואהבת את ה' אלקיך צכל לצבך וצכל נפשך, וכמו שדרשו חז"ל (ברכות נד.) אפילו נוטל את נפשך. וכמו כן אפילו נוטל את לצבך, הלצ מלא לער ועגמת נפש ומקבל אותה צאהבה. והם אומרים רצונו של עולם אני אהב אותך צכל לצ, ואני רוצה להתקרב אליך. ונכנסים לקדושת היום צשמחה עגומה על הזכיה שיכולים להיות היום כמלאכי מעלה, שאין זהם אכילה ושתיה ומופרשים מתענוגי עולם הזה, והם מצרכים צרכת שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה צשמחה רצה, שנתן להם חיים ונמלאים צצית המדרש, והם זוכים היום לכפר על עונותיהם. ולקדוש ה' מצוד (ישעיה נח-יג), זה יום הכיפורים, צצדהו צצקות נקיה (צצת קיט.), שלצושי נשמתו יהיו נקיים. הם זוכים היום לטהרה עילאה של השקה, עד שמתהפכים להיות גם מקור לטהרה.

וזו היתה עצודת רבי עקיבא, שגם כאשר סרקו את צשרו צמסרקאות של צרוץ, לא הוסר ממנו אהבתו לה', אלא קיבלו צשמחה, ואהבת את ה' אלקיך צכל נפשך, אפילו נוטל את נפשך. ולא עוד אלא שאמר כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא לידי

ומכאוב, המעוררים אותו לשוב אל ה'. וגם תשובה צמצב כזה תשובה אלל ה', והטבילה כאשר צאו מים עד נפש גם כן מטהר. אמנם יש תשובה עילאה יותר, שמתצונן צגודל אהבת ה' אליו, איך כל רגע מימי חיינו מלאים אלפי אלפים טובות ה' עמו, על כל נשימה ונשימה תהלל י', וכואב לו פרידתו מאת אציו שצשמים, אוי להם לצנים שגלו מעל שלחן אציהם, ואומר ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין, שמאלו תחת לראשו וימינו תחצקני. הוא שצור ורצון ממצוב איך גמל רעה תחת טובה, ומתקרב אל ה' מאהבה צנשיקה עגומה. וצא לידי הכרה שרואה נשיקה וחיצוק מהקצ"ה צציכול, דוגמת ההשקה צמקוה שמשקיין שני המקואות זה עם זה, טהרה זו מטהרת יותר מטבילה, והוא מתהפך למקור של טהרה, עד שיוכל גם לטהר אחרים.

ובזה מקוה מטהר את הטמאים, שיש צה שתי צחינות, טבילה והשקה, כך הקצ"ה מטהר את ישראל צשתי צחינות אליו. ישנם הנכנסים ליום הכיפורים מתוך צאו מים עד נפש, משימים אל לצם איך עברה עליהם השנה העבר, והם רוצים להתקרב אל ה', ויצו לשנה טובה ומתוקה, וגם זה חשוב צעיני ה'. אמנם יש כאלו שנכנסים ליום הכיפורים צטהרה של השקה, ואהבת את ה' אלקיך צכל

לו שיעור קבוע בכל יום בתורה. ובזדאי דבר חשוב הוא מי שיכול לקבוע עצמו לחצורה שלומדים ש"ס דף אחד או עמוד אחד ליום, שזהו עול תמידי שלא יוכל לבטלו יום אחד. ומכל שכן מי שיכול לחבר עצמו לחצורה שיצחון עצמו בכל חודש על לימודו, שזה גורם שמתאמץ יותר, הן בשעת הלימוד, והן שמתחצתו טרוד לחזור על לימודו תמיד.

ואחר כך שואלים עסקת צפריה ורביה, ופירשו המפרשים שאין השאלה אם 'קיים' המצוה לבד, אלא 'עסקת' צפריה ורביה, לסייע לאחרים במצוה זו, הן בסיוע לקישור שידוכים, והן בסיוע להוצאות הכנסת כלה, והן בהצאת שלום בין איש לאשתו. - ושזו בא השאלה נפית לישועה, להיות עומד ומחכה לציאת המשיח, ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיצוא.

*

וביותר יש להזהיר על נסיון של דורנו, שלא להחזיק אצלו שום כלי עם אינטערנעט צלי פילטער, ולקבל על עצמו לעשות תיקונים והרחקות צענין זה. מען שמייט אין אזא גרויסע זמן, א הייליגע טאג, לאמיר זיך צוריק קערין צום אייבערשטן, לאמיר פארגעסין ווי אזוי

ואקיימנה (צרכות שם). ולכן דרש ואמר, מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקצ"ה מטהר את ישראל, שהמתקרבים אל ה' צמדה של השקה, זוכים לטהרה ציחר שאת. וציום הכיפורים יצחה נשמתו של רבי עקיבא בטהרה, צמדריגת אהבה כו, לכבוד קונו, ולכן מזכירין מאמרו זה בצניסת היום, כדי לעורר את זכותו. (עיין שערי חיים דף קכח).

*

והנה עיקר התשובה היא הקבלה על להצא להטיב את דרכיו, כל אחד יודע נגעי לבצו צמה הוא נכשל, ומה מוטל עליו לתקן. אצל בכלליות נסדר עצמינו, לפי השאלות ששואלין את האדם לעמיד ציום הדין, שאמרו חז"ל (שבת לא.) כי השאלה הראשונה היא, נשאת ונתת צאמונה, איך הם מסחריו. לקבל על עצמו שיהא פרסתו צהיתר, לא ליגע צפרוטה של חצירו. הצעל הצית לא ירמה את פועליו ואת הקונים, והפועל יעשה מלאכתו צאמונה. הלא רוב שעות ימי חיו הוא טרוד צפרנסתו, ועל כרחק שצזה תלוי שלימותו צעצודת קונו. היום לא נקרא מה שמרויח כעת צמסחריו, אלא מה שיתקיים אצלו ולא יופסד, ורק צמשא ומתן צאמונה שורה הצרכה.

שוב בא השאלה קצעת עמים לתורה, לקבל על עצמו להיות

הזה וטוב לך לעולם הבא, וסוף הכבוד לצוא.

*

אנו נכנסים כעת ליום הכיפורים שחל להיות ביום שבת קודש, וכבר המליצו שעל זה אמרו (שבת קי"ח:) חלמלא משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין, שנאמר (ישעיה נ"ד) כי אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את 'שבתותי' ע"ש. כי יום הכיפורים הוא גם כן שבת שבתון, שכאשר נגזל את יום הזה כראוי, אז מכה לשנה טובה ותוקה, שנת אורה ושמחה, בשפע וזרחה בני חיי ומוזני רוחי, נגזל את יום הזה בהרהורי תשובה אמיתיים, לשכות מכל הבלי עולם הזה, ולזכור התכלית אשר עבורו ירדנו לעולם הזה, לקבל על עצמו עול התורה ולעבוד את ה', ולקיים כל מצוה בהתלהבות ובהיות. — ויעזור ה' שיתן לנו דיבורים נכונים צפינו להתפלל אל ה', הלא כל אחד יש לו לב מלא בקשות ורכיבים. בעמים און זיימים מתפלל, נישט זשאלעווען קיין ווערטער, ארוים זאגן פארין אייבערשטן אלעם וואס קוועטשט דיד אויפן הארץ, רעד צו איהם ווי א קינד רעדט צו א טאטן, בעהט פון איהם וואס דו דארפסט האבן, איך דארף געזונט, איך דארף נחת פון די קינדער, איך דארף האבן פרנסה בהרחבה, דער

מיר האבן זיך אויף געפירט ביז יעצט, לאמיר אוועק ווארפן די אלע כלים וואס מען דארף נישט האבן אין שטוב. געמטי'ס ענק אפאר מינוט צו מאכן א חשובן הנפש, וואס טו איך נישט גוט, פארוואס זעה איך אזוי אויס, וואס קען איך פארבעסערן מיינע מעשים. הלא זהו התכלית של יוה"כ"פ, תשובה וחרטה על העבר וקבלה על להבא, ואם נקבל על עצמינו להתנהג כהוגן, ירחם עלינו הקב"ה.

והבני בצקשה מהצחורי חמד הנמנאים כאן, תדעו שאתם העמיד של הכלל ישראל, יש לכם נכיונות קשים, אבל תדעו איך חשוב וחציצ לפני הקב"ה צחור שיושב צד' אמות של הלכה ולומד תורה, ואין לו שום קשר עם העולם. חסו על נפשיכם, תקבלו על עצמכם שלא תגעו בשום כלי שיש עליו אינטערנעט אפילו עם הכשר. אין לכם שום לורך צוה, והתנאות שיוכל לזאת מזה, סופו אצדון, להפסיד תפארת כל ימי חייכם, ואלרצה תזכו לומר אשרי ילדותנו שלא ביישה זקנותנו. ולקבל על עצמכם עול תורה צמלוא מוזן המלה, שלא יהא לכם שום עסק בעולם רק לימוד התורה, לחזור מסכת אחר מסכת. ואם כי דרכה של תורה בתחלתה עולה ביגיעה וחיי לער תחיה, אבל אם אמה עושה כן, אשריך בעולם

כל זה אינם סרים מדרך התורה. תורה הקדושה התחנני בצקשה, התורה הקדושה יעלה ויתחנן לפני הקב"ה שמזכה לשנה טובה ומתוקה, ולשנת ששון ושמחה, וימלא ה' כל משאלות לבנו לטובה צניי חיי ומזוני, אותן שצריכין לבנים יושעו צבנים, ואתן שיש להם צנים ירוו מהם נחת, ויתן לנו אריכות ימים ושנים, חיים צרואים, אל תשליכנו לעת זקנה ככלות כוחינו אל תעזבנו, ויזמין לנו פרנסתינו בניקל צהיתר ולא צאיסור. ועיקר התפלות צריכין להיות על צפיית ליצועה, על הגאולה והישועה שכלל ישראל מצפים לה, ואז גם הקב"ה יושע, ששנה זו תהיה שנת גאולה וישועה צביאת בן דוד צמהרה צימינו אמן.

אייבערשטער איז א שומע תפלה, וכמו שמצואר צרמז"ם, אמש לפני שעושה תשובה הוא זועק ואינו נענה, אצל ציום הקדוש כל אחד הוא צעל תשובה, וזועק ונענה.

הנה אנו מוילאים כעת הספר תורה לפייס את התורה מה שפגמנו נגדו, ומאידך גיסא הספר תורה היא למליץ יושר עזורנו, אשר כל אומות העולם לא רצו לקבלה, וצני ישראל קיבלו אותה ומקיימים אותה צמסירות נפש, כמה נהרי דם שפכו הכלל ישראל עזור התורה, מי כעמך ישראל גוי אחד צארץ, אין אומה צכל העולם כולו שהתנהגותם יפה ונאה כמו הכלל ישראל. ואף עם נסיונות הקשים, עם

